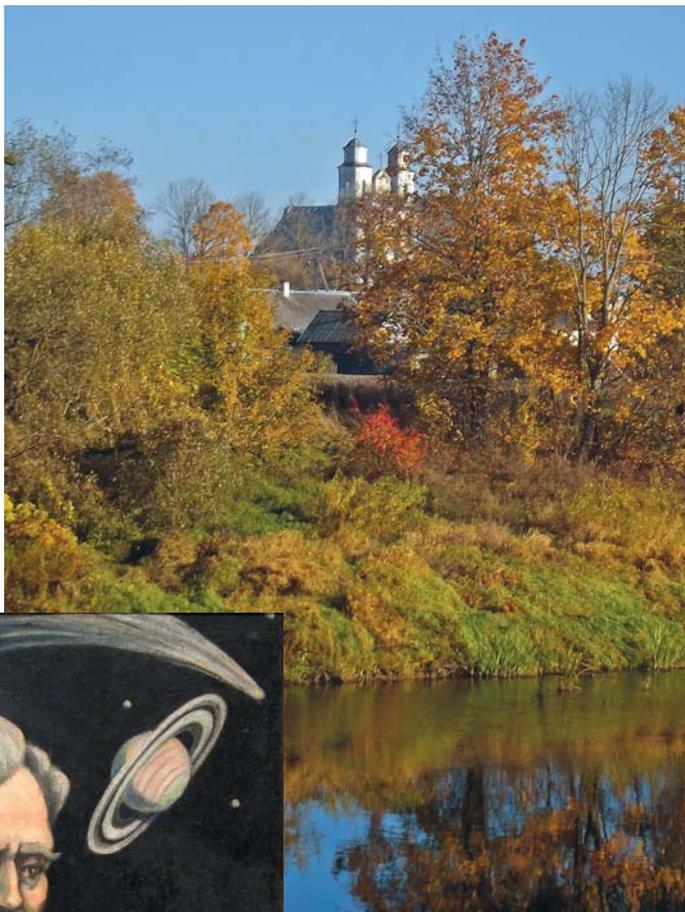

Рух на арбіту з хуткасцю веласіпеда

З вядомай на ўсю Беларусь руплівцай рэгіянальнай культуры Адай Райчонак мы п'ем каву ў яе гасцёўні, назіраючы за тым, як сонца ўстае па-над мястэчкам Германавічы, дзе яна так багата паспела зрабіць. На календары — 13 кастрычніка. Вось ужо шмат гадоў гэты дзень для яе асаблівы. Пагатоў, сёлета, калі адзначаюцца 130-я ўгодкі з дня нараджэння Язэпа Драздовіча.

Для таго, каб пра мастака на яго малой (і не толькі) радзіме памяталі і ведалі, спадарыня Ада прыклала безліч намаганняў — разам з невялікай купкай паплекнікаў. Здаецца, пасеянае імі ў свой час зерне прарасло. Хаця парасткі пакуль настолькі далікатныя, што не прыглядаючыся ты можаш іх нават і не заўважыць. І праблема тут, вядома, зусім не ў руплівцах.

Зямля, неба і вада Германавічаў, якімі натхняўся Язэп Драздовіч.

Ілья СВІРЫН

У маштабах краіны юбілей Драздовіча прайшоў, мякка кажучы, сціпла. Не было ні новых спектакляў (хаця, здавалася б, тэма — удзячная), ні вялікіх выстаў-“трыб’ютаў”, ні кінапрэм’ер (дакладна ведаю, што сучасная тэлевізійная “дакудрама” з маштабнымі пастаноўкамі забуксавала на шляху да эфіру праз звыклія фінансавыя прычыны), ні прадстаўнічых навуковых канферэнцый, ні чагосьці нестандартнага кшталту тэматычных рэйваў ці паказаў моды... Сітуацыю выратавала хіба грунтоўная рэтраспектыва мастака ў Нацыянальным мастацкім. А таксама — тыя імпрэзы, якія ладзіліся ў родных мясцінах Драздовіча. Што вельмі прыемна — з актыўным удзелам муніцыпальных уладаў.

Працяг тэмы — на старонках 4 — 5.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Соцыум

ФАРТУНА АБРАЛА МАЛАДЗЕЧНА

Маладзечанскаму дзяржаўнаму музычнаму каледжу імя Міхала Клеафаса Агінскага — 60 гадоў. Яго сімфанічнаму аркестру — 50. Кіруе імі ўжо ледзь не чатыры дзесяцігоддзі Рыгор Сарока, з якім і пагутарыла “К”.

СТ. 3

Суботнія сустрэчы

ПАДЗВІЖНІК, ШТО НІКОЛІ НЕ СКАЖА “ХОПІЦЬ”

У Музеі Вітольда Бяльніцкага-Бірулі ў Магілёве адкрылася выстава, дзе прадстаўлены ў тым ліку творы з Дзяржаўнай Трацякоўскай галерэі. “К” пагутарыла з яе дырэктарам Зельфірай Трэгулай.

СТ. 6

Art-блог

АЗІЯЦКІ ВЕЦЕР І ПАРАД ДЭБЮТАЎ

“Лістапад” агучыў міжнародную праграму. “К” расказвае, што ўбачым сёлета на фестывалі ў конкурсах ігравога і дакументальнага кіно.

СТ. 9

Фота Аляксандра ДЗІДЭВІЧА, БелТА.

Фартуна абрала Маладзечна

— Ну а ваш музычны вектар жыцця, наколькі мне вядома, ніякіх рэзкіх паваротаў у іншыя бакі не зведаў — толькі наперад! Пасля вучэльні — кансерваторыя, вяртанне ў Маладзечна ў якасці выкладчыка, і вось ужо 38 гадоў — дырэктарства.

— Не, пасля першага курсу вучэльні мяне ў войска забралі: раней не давалі адтэрміноўкі на вучобу. Але я і той час змог выкарыстаць для росту ў абранай прафесіі. У музызводзе меў магчымасць займацца, “забаўляць” вайскоўцаў музыкай Баха, Ліста, Рахманінава на баяне. А на трэцім годзе (дарэчы, тады служылі па тры гады) стаў дырыжорам аркестра і загадчыкам клуба. Там была раліёўстановаўка, і я лавіў не толькі праграмы музычнай класікі, але і, употай, песні Элвіса Прэслі, “бітлоў”, джазавыя кампазіцыі. А потым і сам пачаў вайскоўцаў патроху адукоўваць: чытаў ім лекцыі пра музыку. Будзем лічыць, прайшоў поўны курс музычнай практыкі! А як вярнуўся ў вучэльнію, яе не пазнаў. Установу перапрафілявалі, акцэнт быў зроблены на харавыя заняткі, аркестры скасаваныя. Каб працягнуць вучобу на баяне, давлялося перавесціся на завочнае аддзяленне.

— Дык вось чаму вы такую ўвагу надаеце сімфанічнаму аркестру!

— Спачатку я ўзначальваў аркестр рускіх народных інструментаў. Але кінуў яго, ледзь толькі з’явілася магчымасць узначаліць сімфанічны — і кіроў ім ужо 39 гадоў. Мяне адгаворвалі. Маўляў, народны аркестр — вельмі запатрабаваны, у яго больш перспектываў. А з сімфанічным — куды вы паедзеце? Нікуды.

— Атрымалася наадварот: вы гастралюеце больш за іншыя калектывы, аб’ездзілі ўсю Еўропу.

Рыгор Сарока.

У іншых музычных каледжах таксама ёсць свае аркестры, але ў іх — хутчэй вучэбная скіраванасць.

— Спадзяюся, вы не думаеце, што частыя гастролі — па Беларусі і ў замежжы — дрэнна адбіваюцца на вучобе. Гэта ж музычная практыка — самае каштоўнае, што можа і павінна быць. Узрастае адказнасць юнакоў і дзяўчат за тое, што яны робяць. З’яўляецца стымул займацца, а не проста “праседжваць” адведзены час. Мы ж не скарачаем вучэбную праграму, проста аркестранты вымушаны больш праца-

ваць — што яшчэ нікому не перашкаджала.

— Дык у чым сакрэт? Здаецца, калектывы навучальных устаноў атрымліваюць запрашэнні, ды не могуць выехаць з-за адсутнасці грошай. У вас, пэўна, добрыя спонсары?

— Так, спонсары ёсць. Але ж яны таксама не зваліліся з неба. Вядома, ва ўсім прысутнічае момант фартуны: мне і сапраўды шанавала на зацікаўленых людзей. Але спачатку яны павінны былі заўважыць калектывы, апаціць яго. Так што першы крок — усё роўна з боку

музыкантаў. Вялікую дапамогу аказваюць улады — мы шчыра ўдзячныя за ўсё, што робіць для нас Міністэрства культуры, Мінскі аблвыканкам, Маладзечанскі райвыканкам, іншыя ўстановы. Да таго ж, спадзяюцца адно на кагосьці няправільна. Мы навучыліся і самі крыху зарабляць грошы.

— Вось адсюль як мага падрабязней...

— Ды якія падрабязнасці? Калі мы выступаем у Беларусі, тым імкнемся атрымаць за гэта ганарар. Працуем як філарманійны аркестр. Свята горада ў Бабруйску? Калі ласка, падрыхтуем праграму. Капаль? Таксама прыедзем. Апошнім часам пачалі запрашаць на вяселлі, карпаратывы — не ўвесь склад, а квартэт, трыя. Не думаю, што трэба адмаўляцца. Бо гэта паказальнік таго, як змяняюцца густы. Хочацца верыць, што ў тым была і наша заслуга, плады нашай шматгадовай асветніцкай дзейнасці.

— Атрыманыя грошы ідуць у агульны кацёл?

— Так. А ў замежжы мы гатовыя іграць і без ганарараў — галоўнае, каб умовы былі добрымі. Мы ж едзем туды не па заробкі, а каб паказаць сваім навучэнцам свет. Таму я заўсёды клапаціўся, каб было нармальнае жылло, а не чаюўкі на матах у спартзале, як гэта зда-

— Але ж ёсць і запісы, зробленыя ў студыі — дарэчы, у Варшаве, па прапанове з польскага боку. Увага ж тэлебачання прыйшла праз... шансон. У нашым Палацы культуры ладзіцца фестываль “Залаты шансон”. І знакаміты расійскі спявак і аўтар песень Сяргей Любавін захацеў выступіць з аркестрам. Мы зрабілі аркестраўкі (у нашым аркестры — двое цудоўных аранжыроўшчыкаў), некаторыя замовілі ў Санкт-Пецярбургу, тым канцэртмам зацікавіліся АНТ і СТБ. Пайшоў розгалас — з’явіліся новыя прапановы. А некаторыя са зробленых у аркестры партытур (дарэчы, гэта ёсць аркестраўкі васьмі паланэзаў Агінскага) былі выданыя ў Літве, бо перамаглі ў міжнародным конкурсе.

— Ды ўсё ж адной з недасягалых для многіх вяршыняў дзейнасці каледжа з’яўляюцца вашы оперныя пастаноўкі — стварэнне ў 2006-м Маладзечанскага народнага маладзёжнага тэатра. Вядома, гэта сведчыць пра надзвычай высокі ўзровень падрыхтоўкі вашых вавалістаў. Але самае адметнае тут не толькі пастаноўкі опернай класікі, а і тое, што вы замовілі кампазітару Алегу Залётневу і лібрэтысту Сяргею Макарею новы твор. Так узнікла беларуская прэм’ера — “Міхал Клеафас Агінска. Невя-

Увогуле, за 60 гадоў наш каледж падрыхтаваў 5740 маладых спецыялістаў. Сярод выпускнікоў — 17 “са званнямі”: народныя, заслужаныя артысты і дзеячы культуры, кандыдаты мастацтвазнаўства. Але, думаю, галоўныя заваёвы яшчэ наперадзе!

раецца з іншымі. Нармальнае харчаванне, а не адно бутэрброды. І абавязкова — экскурсіі, знаёмства з культурай той ці іншай краіны. Таму ў аркестры захоўваецца добрая псіхалагічная атмасфера. Няма плёткаў, хто і колькі зарабіў. І, заўважце, мы ніколі не “ўзмашчаем” свае канцэрты, нават самыя адказныя, музыкантамі са слаўтых прафесійных калектываў, хаця нам гэта зрабіць прасцей, чым каму, бо сталіца — побач. Усе 70 аркестрантаў — маладзечанцы: нашы навучэнцы, выпускнікі, выкладчыкі каледжа і музычных школ.

Яшчэ адна спецыфіка аркестра — добры інструментарый. Мы не на “дровах” іграем! Набылі і духавыя, і ударныя лепшых замежных фірм. Нядаўна скрыпка за сем з паловай тысяч долараў прыдбалі. Гэта ж таксама ўплывае на якасць ігры. І дадаткова стымулюе ўдзельнікаў! Бо калі ў руках добры інструмент, самому закарціць на ім парэпетаваць. За год рыхтуем па пяць — шэсць новых праграм. А ўсяго выпускілі каля 25 альбомаў, сярод якіх ёсць і аўдыя-, і відэадыскі. Большасць з іх — трансляцыйныя запісы.

— І гэта ўскосна сведчыць пра высокі ўзровень выканання: не кожны калектыв зольны выступіць настолькі зладжана і бездакорна, каб гэта можна было яшчэ і тыражаваць.

домы партрэт”. Напярэдні цяперашні ўрачыстасцей я зноў паказваў іе ў Маладзечанскім Палацы культуры — з новым складам выканаўцаў. А што яшчэ ў праграме святкаванняў?

— Цягам года кожная з нашых цыклавых камісій ладзіла сустрэчы з блымі выпускнікамі. І гэта былі не вячоркі за кавай, а творчы абмен вопытам, сумесныя канцэрты. Быў створаны фільм пра каледж і сімфанічны аркестр. Асноўныя ўрачыстасці прызначаны на 26 кастрычніка. Абдудзеца прэзентацыя канцэртнага раяля Steinway — гэты неацэнны падарунак зроблены нам Мінскім аблвыканкамам. Адкрыецца выстава дэкаратыўна-прыкладнага аддзялення каледжа, якое існуе ў нас з 1995 года. Будзе, зразумела, узнагароджанне выкладчыкаў і супрацоўнікаў.

Фінальны ж канцэрт, дзе разам з сімфанічным аркестрам выступаць нашы сусветна вядомыя выпускнікі, пройдзе 26 кастрычніка ў вялікай зале Палаца культуры. Увогуле, за 60 гадоў наш каледж падрыхтаваў 5740 маладых спецыялістаў. Сярод выпускнікоў — 17 “са званнямі”: народныя, заслужаныя артысты і дзеячы культуры, кандыдаты мастацтвазнаўства. Але, думаю, галоўныя заваёвы яшчэ наперадзе! Бо заўсёды ёсць, да чаго імкнучца надалей.

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

Зрэшты, спадарыню Аду радзе ўжо хаця б такая пашана да гэтай постаці: яна памятае куды горшыя часіны, калі пра мастака-визіянера ведала толькі купка энтузіястаў, а ўлады ставіліся да яго ў лепшым выпадку насцарожана.

Вось і сёння, 13 кастрычніка, тыя энтузіясты ізноў, па даўняй завядзёнцы, выправяцца на вясковы пагост, які стаў апошнім прыпынкам у зямным жыцці вечнага вандроўніка. А пакуль у мяне ёсць трохі часу каб наведць адзін з пяці музеяў, створаных рупнасцю спадарыні Ады. Гэта адзіны пакуль музей, прысвечаны асобе Драздовіча.

НЕАРХЕАЛАГІЧНЫЯ РАСКОПКІ

Па шчаслівым збегу абставінаў, месціца ён у адной з галоўных германавіцкіх адметнасцяў — левым крыле колішняга сядзібнага дома Шырынаў. Лесвічны пралёт упрыгожвае сілумінавая скульптура — амаль копія помніка, усталяванага ў мінскім Траецкім. Увасабленне пластылінавага макета Ігара Голубева ў цвёрдым матэрыяле — таксама плён высылкаў спадарыні Ады.

Экспазіцыя зусім невялікая: адзін пакой прысвечаны мясцовай традыцыі ткацтва, другі — этнаграфіі, і яшчэ два — уласна, Драздовічу. І тым не меней, гэтая ўстанова неаспрэчна вартая наведвання. Хаця б таму, што сцены тут шчыльна завешаны арыгінальнымі творами мастака — прычым сярэд іх ёсць і тыя, пра якія я раней нават не ведаў. Скажам, “зьялы” іншапланетны краявід. Або карціна з містычнай серыі. Або дзівосныя розныя кійкі. Або банальная, здавалася б, маляванка з зайчыкамі і мядзведзем, якая адметна найперш датаваннем — 1943 год, час сучаснага жаху для нашай зямлі. Агулам арыгінальных твораў Драздовіча тут — 38.

Як распавяла Ада Райчонак, усе гэтыя скары былі знойдзеныя недзе ў бліжэйшых ваколіцах — літаральна па хатах. Пагаворваюць, яшчэ і цяпер сёе-тое можна адшукаць. Але абазначаныя гаспадары ўжо не аддаюць “за так”, разумеючы, што кожны артэфакт, да якога спрычыніўся Драздовіч, мае немалую цану, і з часам яна толькі расце.

— Можна, на хутары у закінутых хатах пад слоэм шпалераў дзе і захаваўся яшчэ тыя дываны, — кажа навуковы супрацоўнік музея Таццяна Катовіч, прыгадваючы часіны, калі маляванкі ступалі месца “прыгожай” фабрычнай штампойцы. — Часам у нас і сёння выкаюць на сметнік старадаўнія і цікавыя рэчы. І задача музейшчыка — не даць знікнуць гэтым каштоўнасцям.

У тым ліку каштоўнасцям нематэрыяльным. Прыехаўшы ў гэты край, ты можаш пачуць тыя дэталі біяграфіі Драздовіча, якіх не знойдзеш ні ў адным даследаванні. Прыкладам, краязнаўца Мар’ян Місевич — яму на момант смерці мастака было сем гадоў — распавядае, што

Рух на арбіту з хуткасцю веласіпеда

барадачом з вялізнай торбай, які бадзюся ад вёскі да вёскі, палохалі гарэзлівых дзяцей! Маўляў, захне ён цябе ў свой хатуль ды знясе, калі маму не будзеш слухаць.

І міжволі думаеш: вось бы зладзіць экспедыцыю, каб сабраць той жывы і звышкаштоўны матэрыял! Пакуль яшчэ не позна, бо час — ідзе, і людзі ад гэтага зусім не маладзееюць. Пару дзесяцігоддзю таму тых, хто асабіста ведаў мастака, было шматкроць болей.

На жаль, у самага музея на такія выправы няма ні чалавечых, ні фінансавых рэсурсаў: увесь штат там — усяго чатыры з паловай адзінкі. Але, магчыма, іх удацца рэалізаваць у супрацоўніцтве з ВНУ альбо грамадскімі арганізацыямі — якія сёння сталі асноўнай “цяглавай сілай” падчас археалагічных раскопак?

да юбілею іх праскт перамог на конкурсе грантаў. Сума зусім невялікая, але яе хопіць на рэалізацыю задуманага музея-праекта, які прадугледжвае ўсталяванне памятных зна-

А “драздовічавых” мясцін у ваколіцах Германавічаў процьма. Скажам, у Сталіцы ён у 1921 годзе адкрыў беларускую школу, якая “намаганні” польскай улады праіснавала па-

Будынак сядзібы Шырыных
выглядае сёння далёка
не ідэальна.

Віктар Крук адлюстравяў на сваёй карціне ўдзельнікаў аднаго з пленэраў.

ПАГЛЫБЛЕННЕ У ДРАЗДОВІЧА

Пустэльны іншапланетны краявід на малюнку падзрона нагадвае іншы прадстаўлены ў экспазіцыі твор Драздовіча — гэтым разам цалкам зямны. І цяжка сказаць, ці то пейзаж Германавічаў у яго выкананні выглядае надта адстаронена-метафізічным, ці то ландшафт іншай планеты — бліжэй да беларускай прыроды.

Космас космасам, але неаспрэчна, што для творчасці мастака выключную ваганасць мае і яго непасрэднае атачэнне, убачанае на ўласныя вочы. Недарэмна ж кажуць пра шагалаўскі Віцебск або Прагу Кафкі. Нардычнае Паазер’е, дзе дзядзька Язэп правёў большую частку жыцця — акурат з гэтага лагічнага шэрагу.

Галоўны захаваўнік фондаў Валянціна Райчонак дзеліцца радаснай навіной: акурат

каў у знітаваных з Драздовічам мясцінах. Аб’ехаць іх кожны ахвотны зможа на веласіпедзе. Маршрут працягласцю ў 40 кіламетраў распрацавалі самі музейшчыкі — балазе, на вёсцы да такога транспарту прывычаешся ўсе.

— У жніўні мы той маршрут апрабавалі, і нам вельмі спадабалася. Прырода — проста ашаламляльная, дарога вядзе пераважна праз лес, — распавядае Таццяна Катовіч.

Дадам яшчэ, што ў падобным ключы працуюць і іх калегі з Глыбоччыны — там такі маршрут таксама наоцеечы створаны. Адпаведна, у турыста неўзабаве здарыцца магчымасць праехацца тымі шляхамі, якія Драздовіч не раз праходзіў цягам дзесяцігоддзяў свайго бадзязнага жыцця. І пабачыць тое, што бачыў сам мастак, які не раз спыняўся, каб падоўгу сузіраць хараво прыроды. Веласіпедная хуткасць для такога паглыблення ў яго свет — сама то.

ру месяцаў. У Лужках працаваў “настаўнікам усяго” ўжо ў школе савецкай. У Цярэшка пахаваная маці мастака.

Ёсць і пункты, пра якія ведаюць хіба людзі мясцовыя. Прыкладам, “шалёны” камень, які, — у жніўні мы той маршрут апрабавалі, і нам вельмі спадабалася. Прырода — проста ашаламляльная, дарога вядзе пераважна праз лес, — распавядае Таццяна Катовіч. Некалі ў хаце жыла дзядзька Язэп атрымаў гарбуза.

Дарэчы, гэтай гісторыі падзяліўся з музейнымі супрацоўнікамі адзін з наведвальнікаў — сваяк тых самых сёстраў. Жыве ён цяпер далёка, але выправіўся ў адвездзіны ў родныя мясціны. Як распавяла Валянціна Райчонак, прыехаўшы ў Германавічы, такія людзі заўжды завітаюць у музей — як

у сапраўднае “месца сілы” сваёй малой радзімы.

МОКРЫЯ ЛЁХІ

На жаль, атрыманы музей-ем грант усе яго праблемы не вырашыць. Сродкаў патрэбна няма — на вітрыны для экспанатаў, багеты для маляванак, спецыяльнае асвятленне... Пакуль што многія каштоўныя артэфакты — напрыклад, шытак з вершамі Драздовіча — тояцца ў шафах: выстаўляць іх няма дзе і няма як. Ды і пра тое, каб прапанаваць наведвальнікам размаіты выбар сувенірнай прадукцыі, супрацоўнікі музея могуць хіба марыць.

Але гэта — яшчэ не ўсе беды. Стан сядзібы сёння пакідае жадаць куды лепшага: ненагу-

У руках Таццяны Катовіч — дзівосны кійкі, зроблены Драздовічам.

ральна яркіх колераў тынкоўка і фарба месцамі аблупіваецца. Дачуўшыся перад паездкай пра падвал, дзе была размешчана частка экспазіцыі, папрасіў музейных супрацоўнікаў туды завесці. Ды, як выявілася, старадаўнія лёхі цяпер пустыюць: “падышла вада”, экспанаты давалося адтуль эвакуаваць, а электрычнасць — адключыць.

Да ўсяго, у Германавічах ідзе пагалоска пра тое, што дзіцячы садок, які займае астатнюю частку будынка, з часам могуць зачыніць — стварыўшы тым самым пагрозу і для музея. Пагатоў, дзядзькі там няшмат. Ды і ў мясцовай школе цяпер нешта каля сотні вучняў — хаця старыя школы (не, нават людзі сярэдняга веку!) памятаюць час, калі іх было пад чатырыста. Але сёння ўсё насельніцтва мястэчка — недзе з паўтысячы чалавек.

Паводле эканамічных рэйтінгаў, Шаркаўшчынскі раён — з ліку найбяднейшых у Беларусі. І гэта заўважна, так бы мовіць, няўзброеным вокам. Таму любыя магчымасці папелішыць становішча — напрыклад, праз развіццё турызму — і сапраўды нельга абмінаць увагай.

А для гэтага там ёсць папраўдзе ўсе ўмовы. Мястэчка, па-над якім узвышаюцца вежы віленскага барока (хай і з аблупленай фарбай: парафіна невялікая, і сродкаў на рэстаўрацыю ў яе няма), уражвае сваёй атмасферай. Асабліва калі завітаць у прыватны музей спадарыні Ады, размешчаны побач з касцёлам, які паводле сваіх збораў з’яўляецца дарой многім сталічным галерэям. Альбо праісціся не так даўно добраўпарадкаваным

“панскім” паркам да пакручсат-тага берага Дзясны.

Балазе, не ўсе адметнасці пакуль на паверхні. Мясоўныя жыхары распавядаюць пра падземны ход, які веў некалі ад касцёла да сядзібы — праз раку! Здавалася б, пра нешта падобнае можна пачуць у нас літаральна паўсюль, дзе асцелла хоць якая гістарычная будыніна, але...

— Я ведаю чалавек, які малым сам забіраўся ў тэа-сутарэнні! — пераконвае мяне спадарыня Катовіч. — І бачыў дзверы, зачыненыя на замок. Але тады бацькі папрасілі сельсавет засыпаць тры падвалы, каб ніхто там не згінуў.

У кожным разе, загадак у гэтым месцічку не бракуе. А зусім блізка — не менш прывабнага для турыстаў Лужкі, са сваімі

тна, дэманструе сваю працу, зробленую ўзімку падчас аднаго з прысвечаных Драздовічу пленэраў. Ладзяцца яны ўжо цягам 27 гадоў — адпаведна, і прац набіралася багатая. Але, на жаль, традыцыі спакаяліся: сёлетая вось удзельнікаў было ўсяго пяціра. Некаторых заўсёднаў творчай кагорты ўжо няма сярод нас. Ды і спадарыня Ада адыйшла ад арганізацыі пленэраў — на гэта ў яе папросту бракуе сіл. І ніхто не імкнецца перахапіць у яе гэтую эстафету.

Затое творы Драздовіча становяцца ўзорамі для тых, хто яшчэ толькі вучыцца маляваць — мясцовай дзятвы. У адпаведным класе Цэнтра рамёстваў можна убачыць выкананыя падчас заняткаў стылізаваныя пад твораў ж маляванкі. І такі

нарадзіўся Драздовіч — можа, нават і з пунькай. Зразумела, што яна магла б стаць яшчэ адным цэнтрам прыцягнення для турыстаў. Але ў нашых эканамічных варунках наўрад ці хутка такая задума ўвасобіцца ў жыццё.

І таму памятны камень быў усталяваны ў Пуньках па ініцыятыве глыбоцкіх уладаў вельмі своечасова: іначай і самі твораў Пунькі маглі б узяць ды згубіцца.

Памятаю, у прыватнай гутарцы адзін супрацоўнік Міністэрства замежных спраў дзівіўся, чаму Драздовіч ў нас дасюль як мае быць не “раскручваюць”. Маўляў, гэта ж такая прывабная постаць для сучаснага чалаве-

Ада Райчонак ля магілы мастака.

барочнымі вежамі, адносна добра захаванай сядзібай, вядомай у дзёрэйскім свеце сінагогаў.

— Валзіць турыстаў у нашых краях можна да бясконасці, — кажа Тацяна Катовіч. — Але праблема ў тым, што заночыць ім тут няма дзе. Ды і пасці таксама.

Таму застаецца толькі пажадаць, каб музей, поўнаасцю “захаліўшы” сядзібны дом, з часам пераўтварыўся ў сапраўдны турыстычны цэнтр свайго краю, златны забяспечыць наведвальніка ўсім, што ён патрабуе — і для душы, і для розуму, і для страўніка, і для стомленай мітуснёй мегаполіса нервовай сістэмы.

Хача ў ўмовах падтопленга падвалу такі варыянт развіцця падзей пакуль здаецца не менш фантастычным за апісанне Драздовічам міжпланетнага туры.

ПА СЛЯДАХ ПЛЕНЭРАЎ

Пра прымеркаваныя да юбілею Драздовіча святочныя мерапрыемствы на Глыбоцкім мы пісалі ў мінулым нумары. Вельмі рады, што ініцыятывы падтрымаў і суседні Шаркаўшчынскі раён. У Цэнтры рамёстваў там адкрылася прысвечаная земляку выстава — не вялікая, але густоўная. Сярод яе ўдзельнікаў — спрэс прафесійныя мастакі.

Жывапісец Віктар Крук, які здаўн жыве ў маленькім гарадку ды пачуваецца там камфор-

падыход — калі спадчына выбітнага земляка інтэгруецца ў адукацыйны працэс той ці іншай мясцовасці — падаецца мне папраўдзе выдатным і вартым усеагульнага пераймання.

Параўнальна з многімі сваімі “калегамі” з іншых раёнаў Цэнтр рамёстваў выглядае трохі беднавата (эканамічны рэйтынг раёна, што ні кажы, у знак даеца). Але чым ён папраўдзе багаты, дык гэта сваімі супрацоўнікамі — людзьмі шчырымі, рулівымі, інтэлігентнымі. Наогул, мала дзе яшчэ мне даводзілася сустракаць столькі сапраўдных патрыётаў сваёй малой радзімы, як у тых краях! І калі б толькі рэалізаваць такі рэсурс.

ПУНЬКІ БЕЗ ПУНЬКІ

У юбілейны дзень ля магілы Драздовіча збіраецца зусім небагата людзей — усяго колькі дзясяткаў. Атмасфера бадай сямейная — як быццам, сваякі прыйшлі на кладзі, каб памянуць кагосьці важнага ў іх родзе.

Да былога засценка Пунькі амаль ніхто не дабраўся: дарога туды дрэнная, ды і рабіць там асабліва няма чаго. Цяпер гэта — проста зарослы дрэвамі ды хмызоўем пагорак. Хача заўсёднаў пленэраў яшчэ памятаюць твораў часы, калі ў Пуньках была адна хата, дзе жыў стары бабыль Артуся. Цяпер ад яе ўжо і следу не засталася.

Пару год таму творчая інтэлігенцыя выступіла з ініцыятывай аднавіць у Пуньках сядзібну, дзе

ка! І асабліва для замежніка, бо пры ўсім сваім драматычным несупадзенні з уласным часам, дзядзька Язэп дзівосным чынам сінхронізаваўся з агульнасусветнымі мастацкімі павявамі. І яго творчасць, і сам лёс — надзвычай урадліва глеба для размаітых інтэрпрэтацый, ад філасофскіх да прафана—“папсовых”.

Так, зрухі ў грамадскім успрыняцці Драздовіча ёсць, гэта неаспрэчна. Сёння ўжо ніхто не будзе падкладаць маляванкі пад бульбу альбо кідаць разны кій у печ — як гэта здаралася дзесяцігодзі таму. Але нягледзячы на тое, што захад па вяртанні “беларускага да Вінчы” з забыцця распачаўся яшчэ ў савецкія часы (першая выстава — 1979 год, першая манаграфія — 1983-ці), даводзіцца канстатаваць: прасунуліся мы на гэтым шляху пакуль не тое каб надта. І паколькі рэй тут па-ранейшаму вядуць пасобныя энтузіясты, прасоўванне ідзе даволі няспешна — з веласіпеднай, сказаў бы я, хуткасцю.

Ровар — гэта добры сродак руху. Душэўны ды экалагічна чысты. Але для таго, каб вывесці постаць Драздовіча на арбіту прызнання, сілы ног будзе недастаткова. У дадзеным выпадку патрэбны нейкі іншы транспарт — нахшталт апісаных мастаком-візіянерам “многа-набойнай таўкач-ракеты” або міжпланетнай тарпеды.

К
Фота аўтара

Помнік беларускаму футурызму

Створаны Язэпам Драздовічам свет прыцягвае ўвагу і самых розных твораў сучаснасці. Два месяцы таму аўстралійскі мастак Фінтан Мэгі наведаў Мінск і пакінуў пасля сябе мурал, сюжэт якога быў натхнёны ў тым ліку і касмічнымі пейзажамі “вечнага вандруніка”.

Вераніка МОЛАКАВА / Фота аўтара

Сцяну 12-павярховага жылога дома на вуліцы Ляшчынскага цяпер бачна здалёк — там выяўлены падлетак з птушкай у руках, што адначасова нагадвае і робата, і скульптуру. Упэўнены позірк хлопчыка скіраваны кудысьці наперад, за ім бетонная сцяна, якую ён нібыта зруйнаваў, проста праз яе прайшоўшы.

Мурал быў створаны ў межах стрыт-арт праекта Urban Myths (“Гарадскія міфы”), распачатага беларускай арт-суполкай SIGNAL у 2015 годзе. Яго ўдзельнікі — вулічныя мастакі з розных краін свету, якія прыязджаюць у Мінск на

некалькі дзён і з дапамогай мясцовых краязнаўцаў і валанцёраў даследуюць горад, вывучаючы, у тым ліку, і гісторыю Беларусі. Пад уражаннем ад пачутага і убачанага ствараюць эскізы таго, што хацелі б выявіць на сценах дамоў. Таму кожны з роспісаў — гэта не адасобленае аўтарскае выказванне на абстрактную тэму, а прысвечанне канкрэтнаму гораду і жыццю ў ім.

Па словах Фінтана Мэгі, ён натхніўся дасягненнямі беларусаў у галіне ІТ і твораў нашых мастакоў розных часоў і пакаленняў, якіх аб’ядноўвае адно — памкненне адлюстраваць у сваіх працах уласныя ўяўленні пра будучае і веды пра мінулае: гэта мазачныя пано Аляксандра Кішчанкі, скульптура Паўла Вайніцкага і касмічныя серыі Язэпа Драздовіча.

Карціны апошняга аўстраліец убачыў у інтэрнэце, калі шукаў інфармацыю пра Беларусь. Зацікавіўся і запытаўся пра іх аўтара ў экскурсавода падчас шпашыру па Мінску. Як адзначыў сам мастак, летуценна інтэрпрэтацыя рэальных фігур і аб’ектаў, характэрная для Язэпа Драздовіча, блізкая і яму самому. Калі прыгледзецца да фону мурала, ён таксама падаецца краямі нейкай невядомай планеты.

Свой твор на вуліцы Ляшчынскага Фінтан Мэгі прысвяціў пошукі Беларусі свайго месца ў свеце за кошт новых тэхналогій, смелых ідэй і свабоды мыслення. Творчасць, мастацтва, навука і тэхніка — вось у чым будучае нашай краіны, мяркую мастак. У допісе на сваёй старонцы ў “Фэйсбуку” ён назваў гэтую працу “Хлопчык са скульптурай, ці Помнік беларускаму футурызму”.

К

Падчас Форуму рэгіёнаў Беларусі і Расіі ў Музеі Вітольда Бялыніцкага-Бірулі адкрылася выстава, на якой былі прадстаўлены творы з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнай Траццякоўскай галерэі. Беручы да ўвагі значнасць падзеі, да якой прымеркавана выстава, у Магілёў прыехала генеральны дырэктар Траццякоўскай Зэльфіра ТРЭГУЛАВА. Карыстаючыся выпадкам, карэспандэнт “К” пагутарыў з ёю на актуальныя для “храмаў муз” тэмы.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ /

Фота са старонкі Дзяржаўнай Траццякоўскай галерэі ў FB

Падзвіжнік, што ніколі не скажа “хопіць”

— Зэльфіра Ісмаілаўна, ёсць павер’е, што гарады паміраюць, як толькі перастаюць расці. А музей? Ці можна ўявіць сітуацыю, што музейшчыкі скажуць самім сабе “хопіць”? Маўляў, у нас палкам укамплектаваныя фонды, цудоўная экспазіцыя, нам утульна ў існым стане, нам не трэба новых плошчаў і ідэй. Будзем жыць за кошт таго, што ўжо маем.

— Такое нават уявіць немагчыма!

— Траццякоўка пачыналася як прыватная калекцыя, а сёння гэта найбуйнейшы музей краіны.

— Удкладню: Траццякоўская галерэя — найбуйнейшы музей рускага мастацтва. Найбуйнейшым музеем Расіі з’яўляецца Дзяржаўны Эрмітаж, а па колькасці адзінак захоўвання — Дзяржаўны гістарычны музей.

— Пры такім статусе і маштаб праблем аднаведны. Як вы іх вырашаеце?

— Мяркую, тое, што мы робім, само за сябе сведчыць, ці дбаем пра будучыню. З таго часу, як я прыйшла ў музей спецыялістам па рускім мастацтве XX стагоддзя, адбыліся вялікія змены. Нам удалося ператварыць пляцоўку, дзе гадоў пяць таму можна было гукаць “Ау!”, а ў гардэробе зімою вясела хіба дваццаць паліто, у месца, куды імкнешца велізарны колькасць людзей. Да нас стаяць чэргі. У нас албываюцца выставы, якія прыцягваюць па 600 тысяч гледачоў. Падрэслю: гэта лічба наведвальнікаў адной канкрэтнай выставы, а не статыстыка за год!

Сёння ў Траццякоўку прыходзяць бацькі з дзецьмі, нават з зусім маленькімі: у нас можна прабавіць палову дня і нават больш. Паглядзеўшы пастаянную экспазіцыю ці чарговую выставу, наведвальнік спускаецца папіць кавы, слухае лекцыю, глядзіць кіно, заходзіць у цудоўную музейную краму, якая для нас — значная крыніца прыбытку.

У цёплую пару года ёсць магчымасць адпачыць у не так даўно адрастаўраным двары музея плошчай чатыры тысячы метраў. Прычым на яго рэстаўрацыю не было патрачана ні капейкі дзяржаўных сродкаў! Мы маем дамоўленасці з шэрагам кампаній, якія ахвотна нас падтрымліваюць Падтрымліваюць — бо бацька, наколькі важна для людзей і грамадства тое, што мы робім.

— А як пачуваецца гістарычны будынак Траццякоўкі?

Мы актыўна займаемся гэтым пытаннем, шукаем сродкі на праектаванне. Што тычыцца самой канцэпцыі рэканструкцыі пляцоўкі на Крымскім вале, дык яе мы ўжо абаранілі перад Апякунскай радай музея, а нядаўна прадставілі і шырокай грамадзе. Канцэпцыя створана выдатным дойлідом сучаснасці галандцам Рэмам Колхасам, які працуе разам з архітэктурным бюро “Рэзэrv” на чале з Уладзімірам Плоткіным.

Зараз ужо настпеў час думаць, куды перавозіць размешчаную

везлі ў Мінск некалькі выстаў, пачынаючы з “Палоннікаў прыгажосці” ў 2008 годзе. Потым быў цудоўны праект “Праваслаўныя іконы Расіі, Украіны, Беларусі”. У 2015 годзе, калі я стала дырэктарам Траццякоўкі, мы прывезлі ў Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь выставу рускага пейзажа жывапісу ад рэалізму да імпрэсіянізму. І ўсё час мы звяртаемся да калег з Мінска з просьбай прадставіць на нашыя вялікія рэтрапектывы творы

— І як сведчыць гэтая выстава, вы таксама шчодра дзеліцеся сваімі здабыткамі.

— Нашы карціны на выставе ў Магілёве — гэта першы выпадак, калі работы з фондаў Траццякоўскай галерэі экспануюцца ў рэгіянальным цэнтры Беларусі, а не ў яе сталіцы. Нацыянальны мастацкі музей Беларусі — надзейны партнёр. Уладзімір Іванавіч Пракашоў — увогуле ўнікальная асоба. Ён заўсёды скіраваны на вынік, на плён, і працуючы з ім, ты не марнуеш ні хвілінны час. Ні ўласнага, ні сваіх калег.

— Наш мастацкі музей несупынна пашырае плошчы. Ці маеце вы планы далейшага развіцця — пашырэння плошчаў, стварэння філіялаў і гэтак далей?

— Ужо вядзецца вельмі сур’ёзная работа над стварэннем філіялаў некалькіх буйных расійскіх музеяў ва Уладзівастоку. Іх архітэктурныя рашэнні прапанаваны лепшымі сучаснымі дойлідамі, і чый бы праект ні быў абраны, у выніку атрымаецца знакавы аб’ект. Ідзе размова пра будаўніцтва філіялаў у Калінградзе, Севастопалі. Мы плануем рэканструкцыю самарскага помніка архітэктуры канструктывізму — фабрыкі-кухні ў форме сярпа і молата, дзе разгарнем наш філіял, які будзе паказваць мастацтва XX стагоддзя, мастацтва сучаснае.

Шмат што плануецца ды і робіцца шмат. Як дырэктар Траццякоўскай галерэі я, канешне ж, звяртаюся па дапамогу і парадку не толькі да свайго непасрэднага працадаўцы, але і да Апякунскай рады музея, дзе заўжды знаходжу паразуменне. Зразумела, што звяртаюся толькі па важных пытаннях, якія не магу вырашыць сама.

Мушу адзначыць той факт, што за апошнія чатыры гады ў нашым музеі чатыры разы пабыў Прэзідэнт Расійскай Федэрацыі Уладзімір Уладзіміравіч Пуцін і адзін раз старшыня Урада Дзмітрый Іванавіч Мядзведзеў. Я думаю, гэта сведчыць, наколькі яны разумеюць важнасць справы, якую мы робім. А тое, што наша справа грамадству патрэбная, дэманструе неверагодны рост наведвальнасці Траццякоўкі. У 2014 годзе гэтая лічба складала 1 мільён 360 тысяч, а летася — больш двух мільёнаў. 100 тысяч. І сёлета ахвотных да краўнана да высокага мастацтва, якія выйдзюць з Траццякоўскай галерэі іншымі, больш дасканальнымі людзьмі, будзе не меней.

— Цікаваць грамадства да мастацтва ў яго высокіх праявах расце, а прэстыж прафесіі музейнага работніка — не падта...

— На першай жа лекцыі Віктар Грашчанкоў — выдатны мастацтвазнаўца, які займаўся італьянскім Адраджэннем — сказаў нам, студэнтам: “Вы мусіце быць гатовымі да таго, што будзеце зарабляць 85 рублёў (у савецкі час гэта быў мінімальны заробак пры наяўнасці вышэйшай адукацыі), што вам вельмі цяжка будзе знайсці месца працы. Бо ваша прафесія — прафесія падзвіжніка. Затое вы будзеце кожны дзень мець сумою з мастацтвам. І гэта варта ўсяго астатняга”. Такой цытатай майго настаўніка магу адказаць на вашае пытанне.

— Як мае быць. Пасля таго, як у сярэдзіне 1980-х у адной з залаў галерэі абваліўся велізарны кавалак столі, гістарычны будынак закрыўся на дзесяцігадовую рэканструкцыю. Зразумела, мы не хочам дакачацца таго моманту, калі нешта падобнае албудзецца і на Крымскім вале. Гэты выставачны комплекс цяпер у складаным тэхнічным стане. З моманту адкрыцця ў 1987 годзе там не было капітальнага рамонту. Будынак мае патрэбу ў рэканструкцыі.

— Дзейнічаеце на папярэджанне?

— Так. Рэканструкцыя выставачнага комплексу на Крымскім вале наспела даўно. Там адсутнічае музейная інфраструктура, якая б адпавядала сённяшнім патрэбам. У наяўнасці адзін маленькі пасажырскі ліфт на чатыры чалавекі. У яго з цяжкасцю ўязджае інвалідная каляска. Не надта зручная і планіроўка. Не стае прасторы, у прыватнасці, для аджудкаўных праграм. Сёння ж музей — гэта не толькі экспазіцыя і фонды. Каб пашырыць сваю аўдыторыю, мы ладзім фестывалі, канцэрты, тэатральныя і літаратурныя імпрэзы. Усё гэта — частка праграмы комплекснага ўздзеяння на гледача. А пад такую праграму патрэбна і адпаведная інфраструктура.

на Крымскім вале калекцыю, калі распачнецца рэалізацыя праекта, і будынак закрыецца на рэканструкцыю, якую зойме чатыры — пяць гадоў.

— У Траццякоўцы захоўваецца ніяма работ беларускіх мастакоў. Ці часта яны выстаўляюцца?

— Так, прычым работы вельмі значныя — скажам, слаўная “Партызанская мадонна” Міхала Савіцкага. Пастаянна паказваем гэтыя калекцыі. Не

са збору Нацыянальнага мастацкага музея. У прыватнасці, мы звярталіся да мінскіх калег па творы Несцерава, Шышкіна, Сярова... Не так даўно ў нас адкрылася і з велізарным поспехам праходзіць выстава Архіпа Куінды. Нацыянальны мастацкі музей Беларусі прадставіў на яе чатыры творы. У наступным годзе плануем выставу Рэпіна — і таксама спадзяёмся на плённае супрацоўніцтва.

Сёння ж музей — гэта не толькі экспазіцыя і фонды. Каб пашырыць сваю аўдыторыю, мы ладзім фестывалі, канцэрты, тэатральныя і літаратурныя імпрэзы. Усё гэта — частка праграмы комплекснага ўздзеяння на гледача.

так даўно рабілі выставу разам з Азербайджанам, зараз адкрываем у Эстоніі. Мы аб’ядноўваем у рамках нашых экспазіцый тое, чым валодаем самі, і тое, што знаходзіцца ў нацыянальных музеех тых краін, якія калісьці ўваходзілі ў склад Савецкага Саюза.

— Як вы азначаеце патэнцыял нашага Нацыянальнага мастацкага музея?

— Мы невыпадкова так інтэнсіўна з ім супрацоўнічаем. За апошнія дзесяць гадоў пры-

— Але, здавалася б, вашы зборы — напраўдзе найбагацейшыя...

— Так, але ў вас таксама цудоўная калекцыя! Яна стваралася ў тых гады, калі яшчэ можна было купіць у спалкаемцаў і калекцыянераў творы, якія засталіся за рамкамі збораў Траццякоўскай галерэі і Рускага музея. І яны надзвычай удала дапаўняюць тое, што захоўваецца ў Маскве і Санкт-Пецярбургу. Дзякуючы ім кананічны вобраз таго ці іншага мастака набывае новыя рысы.

Рэй Брэдберы калісьці пісаў, што ў дзяцінстве любіў сядзець у машыну часу і адпраўляцца назад у мінулае. Рабіў ён гэта з дапамогай дзядуль і бабуль, якія жылі ў дамах побач. Старыя людзі распавядалі пра сваё ранейшае жыццё, а ў вачах юнака гаслі і запальваліся зараніцы Грамадзянскай вайны, Пуодня і Пуначы, узніклі карціны першых палётаў самалётаў ды шмат чаго яшчэ.

Тое самае ўражанне машыны часу ўнікае, калі выязджаеш у камандзіроўку ў беларускія вёскі і хутары па дыялектныя словы. Бабуля ці дзед распавядае табе пра тое, што было раней, да таго ж — на той мове, якою ты не пачуеш нідзе болей, толькі ў гэтым паселішчы. Дзякуючы падобным вандроўкам разумееш, што дыялекты — гэта наша адметная культура, гэта спеасабілае і насычанае падзеямі жыццё-быццё нашых бабуль і дзядуль, гэта той іншасвет, у які мы ніколі не трапім, бо яго ўжо фактычна няма.

Таму, выязджаючы ў камандзіроўку, заўсёды пытаюся ў бібліятэкараў, ці ёсць у іх зборы дыялектнай лексікі, ці выдаюць яны нейкія кнігі, дзе прадстаўлена мясцова гаворка. І вельмі радуся, калі чую станоўчы адказ.

Вось і нядаўна, калі быў у Іванава, супрацоўнікі Цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Фёдара Панфёрава прэзентавалі мне ўласнарадна выданую брашуру “Мова прадзедаў, мова дзядоў: дыялектны слоўнік лабарскай гаворкі”. Кніга змяшчае лексіку тайнай мовы жыхароў райцэнтра, якая колісь была распаўсюджана ў асяроддзі мясцовых збіральных ахвяраванняў на рамонт і будаўніцтва храмаў.

Праўда, сама назва выдання алсылае чытаць зусім не да дыялекталогіі. Прыметнік “дыялектны” паводле ўсіх слоўнікаў, адносіцца да слова дыялектніка, якое вядома ў гісторыі філасофскай думкі яшчэ з часоў Агтыч-

Шкадобнік, пашкадуў шчаўліка!

насці. Відавочна, аўтары выдання пераблыталі слова “дыялектны” ці “дыялекталогічны”.

Таксама са шкадаваннем даводзіцца констатаваць: беларуская назва слоўніка не заўсёды азначае, што перад намі выданне з галіны беларускамоўнай лексікаграфіі. Унутры слоўніка аўтарамі пазначана: “руско-лаборскі слоўвар” і падаюцца рускія лексемы праз пераклад на лабарскую мову. Напрыклад, *беглец — скитань, бедны — шундэр, жадны — шкыра, мужык — кыл, поле — трыа*.

Магчыма, аўтары кіраваліся тым, што па-руску іх выданне змогуць прачытаць больш зашчыкаўленыя асобы. Але з навуковага пункту гледжання ўжыванне рускай мовы ў выданні, якое грунтуецца на беларускім дыялектным матэрыяле, наўрад ці апраўдана ў пачатку XXI стагоддзя. Можна, стагоддзі два таму гэта і выглядала б лагічна. Як вядома, менавіта ў той час пачыналася грунтоўнае вывучэнне беларускай мовы даследчыкамі Расійскай Імперыі, таму ў многіх аўтарскіх слоўніках беларускія словы тлумачыліся менавіта праз пераклад на рускую мову. Але сёння падобны падыход падаецца анахронізмам і нават недарэчнасцю.

Гэтая недарэчнасць кідаецца ў вочы яшчэ і таму, што некаторыя так званыя “лабарскія” словы наўпрост суадносяцца з мовай беларускай. Напрыклад, *зевать — позахать* (с. 9), *нож — цезорик, клэчка* (с. 9), *мел — крейда* (с. 11), *палорама — тартак* (с. 12) і іншыя. І наўрад ці супрацоўнікі Іванаўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Фёдара Панфёрава гэтых слоў не ведаюць.

Выданне “Мова прадзедаў, мова дзядоў” не пазбегла і іншых вельмі важных з лінгвістычнага пункту гледжання апраўх. На-

прыклад, у змешчаным слоўніку не прыводзіцца ніякіх граматычных памет. Няма тут і прыкладаў функцыянавання дыялектных слоў у жывым маўленні, няма адсылкі да сінанімічнасці ці антанімічнасці тых ці іншых лексем. Акрамя таго, у слоўнікавых артыкулах чамусьці ўвогуле не абазначаны націскі — што таксама зніжае навуковую вартасць выдання.

Да слова, многія з гэтых недаглядаў сустрэліся мне і ў

іншым, таксама нядаўна выданым бібліятэкарамі ўжо Ганцавіцкага раёна, зборніку “А ў нас кажуць...”, які фактычна з’яўляецца невялікім слоўнікам і змяшчае дыялектную мясцовую лексіку.

Напрыклад, з тых матэрыялаў, якія запісаны бібліятэкарамі ў розных вёсках раёна, не заўсёды зразумела, што характэрна для той ці іншай гаворкі: аканне або оканне. Напрыклад, у гаворцы жыхароў вёскі Боркі (с. 3) сустракаюцца як словы *чоэра, сорочка* і іншыя (з выразным оканнем), так і лексемы *гарэхі, каравы, наварэдзіа* і іншыя (з выразным аканнем). Тое самае бачым і ў іншых вёсках раёна.

Яшчэ адзін з такіх недаглядаў — шматлікія паўторы слоў, без якіх выданне “А ў нас кажуць...” было б значна меншым па памерах. Напрыклад, слова *гануча* (якое зазвычай перакладаецца адпаведнай літаратурнай лексмай ануча) сустракаецца ў запісах слоў з вёсак Боркі (с. 3), Ганцавічы (с. 10), Задуб’е (с. 12), Раздзялавічы (с. 19) і Хатынічы (с. 21).

Такія ж шматлікія паўторы можна пабачыць і пры аналізе іншых слоўнікавых артыкулаў. Скажам, лексема *памост* (у тлумачэнні падлога) сустракаецца ў зборах лексікі з вёсак Агарэвічы, Вялікія Круговічы, Раздзялавічы, Хатынічы; лексема *жаляска* (адпаведнік журавіны) — у запісах з вёсак Боркі, Вялікія Круговічы, Кукава, Раздзялавічы.

Таксама не надта зразумела тое, па якой прычыне складальнік слоўніка залічвае ў дыялектныя і рэгіянальныя словы традыцыйную беларускую лексіку, якая шырока распаўсюджана на ўсёй тэрыторыі краіны — што, дарэчы, знайшло сваё адлюстраванне ў тлумачальных слоўніках

беларускай мовы. Прывяду прыклады з гаворкі жыхароў вёскі Люсіна (с. 17 — 18). Так, словы *ачомаца* (апамятацца, прыйсці ў сябе), *мо* (можа), *мусіць* (напэўна) наўрад ці варта лічыць дыялектнымі. Як і лексемы, запісаныя ў вёсцы Краснычы (с. 15 — 16) — накіштатт *гарод, гумно, папруга*.

З іншага боку, выданне “А ў нас кажуць...” змяшчае на сваіх старонках шэраг адметных лексем, якія могуць зацікавіць любога знаўца мовы. Напрыклад, у кнізе прадстаўлены словы, якія азначаваюць чалавека: *крупасёры — жыхары вёскі Калонія, маркоўнікі — жыхары вёскі Шашкі, параратнікі — жыхары вёскі Навыя Агарэвічы* (с. 2), *шкадобнік* — той, хто шкадуе, спачувае (с. 10), *шчаўлік* — нізкарослы чалавек (с. 19), *шахворост* — хуткі, жвавы чалавек (с. 22) і іншыя.

Вельмі добра, што айчынным краязнаўцам, бібліятэкарам, аматарам роднага слова да сёння працягваюць працаваць над зборамі дыялектнай лексікі з розных раёнаў Беларусі. Але не зусім прафесійны падыход да гэтай пачэснай справы правакуе, як бачна, шмат тыповых і аднастайных памылак, якія зніжаюць навуковую вартасць падобных выданняў. Гэтых хібаў можна было б пазбегнуць праз зварот да аўтарытэтных навуковых літаратурных падобнай тэматыкі, праз кансультацыю з адпаведнымі спецыялістамі, навуковую рэдактуру і гэта далей.

Разам з тым, відавочна адно: бібліятэкарам варта працягваць падобную працу па выданні дыялектных збораў і надалей. Бо, нягледзячы на шматлікія недахопы, падобныя невялікія слоўнікі з розных раёнаў Беларусі маюць пэўную навуковую вартасць, часам захоўваючы на сваіх старонках тую мясцовую лексіку, якая пакуль яшчэ не знайшла свайго адлюстравання ў лексікаграфічных працах, зробленых на больш высокім прафесійным узроўні. І пра гэта заўсёды варта памятаць.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ,
кандыдат філалагічных навук

Запішы сваю вёску

У пачатку верасня на прасторах інтэрнэту з’явілася карта дыялектаў. Стваральнікі ўнікальнага для Беларусі праекта, які ідэальна адпавядае ідэі Года малой радзімы — маладыя энтузіясты Іна Хоміч, Максім Хлябец і Аляксей Жук. На картуносяцца гаворкі карэннага насельніцтва беларускіх вёсак і гарадоў, а таксама сумежных з Беларуссю тэрыторый. Як спадзяецца Іна ХОМІЧ, аб’ём матэрыялу будзе пастаянна ўзрастаць.

— Калі ты пачала збіраць дыялекталогічны матэрыял?

— За тако часу, як у маіх руках апынуўся прафесійны дыктафон: з пачаткам маёй працы на радыё. Гэта быў 2012 год. Раней я, канешне ж, таксама цікавілася дыялектамі. Я выпускніца філалагічнага факультэта Брэскага дзяржуніверсітэта, і там мне ў галаву “ўклатлі”, што дыялект — гэта паўнаватарная частка мовы і культуры. Шкада, калі некаторыя з іх знікаюць разам са сваімі носьбітамі. І менавіта таму так важна займацца зборам дыялектаў ужо цяпер.

— Як з’явілася ідэя карты?

— Я зразумела, што трывае архіў дыялектаў у сваім

камп’ютары, дзе яго ніхто не можа пабачыць — гэта злычынства. Так, матэрыял праходзіў па радыё. Гэта добра, але, як мне падаецца, замала. Таму і была прадуманая карта дыялектаў, удзел у якой можа прыняць кожны ахвотны, даслаўшы аўдыязапіс з гаворкай свайго роднага вёскі.

— Ці ёсць ужо нейкія прысланыя аўдыё?

— Да нас прыходзяць 1 — 2 паведамленні ў дзень з аўдыязапісамі дыялектаў. Але і гэта добра. Бо чалавеку ж трэба прыклаці для гэтага нейкія высілкі: некуды паехаць, запісаць гаворку. Мы вельмі цешымся кожны дзень даслаўнымі файламі. Акрамя Брэскай вобласці,

нам даслалі некалькі запісаў з Гомельскай і Мінскай абласцей, з Падляшша (Польшча).

— Ці заўважала ты нейкія адрозненні ў гаворках розных рэгіёнаў Брэскай вобласці?

— Адрозненні, канешне ж, ёсць. Чым далей адзін раён ад іншага, тым больш адрозніваецца гаворка. Нездзе “акаюць”, нездзе “окаюць” або нават “укаюць”.

— Чаму гукавыя запісы такія кароткія?

— Калі мы планавалі гэты праект, то думалі, што людзям не будзе цікава слухаць доўгія запісы. А калі ўсё запрашавала, карысцельнікі пачалі пытацца, чаму ж такія кароткія. Цяпер плануем выкладаць і даўжэйшыя запісы — напрыклад да паўтары хвіліны. Вельмі вялікі мы не можам сабе дазволіць змяшчаць, бо гэта будзе складана зрабіць тэхнічна.

— Можна, ёсць нейкая вёска, якая вельмі здзівіла свайго гаворка?

— Так, я яшчэ памятаю тыя дні, калі людзі ў вёсках здзіўлялі

мяне свайго гаворкай. Больш за ўсё ўразіла вёска Лелікава ў Кобрынскім раёне. Памятаю, зайшла я ў адну хату. Бабуля, якая там жыла, падалася вельмі архаічнай. Калі мы пачалі размаўляць, то першыя хвіліны я не магла “ўключыцца”, не разумела, што яна гаворыць. Было такое ўражанне, нібы яна не гаворыць, а спявае. Я не магла

зразумець, дзе заканчваецца адно слова і пачынаецца другое. Зрэшты, думаю, кожная гаворка здольна здзівіць. Вось так слухаш гэтых бабуль — і хочаш проста слухаць ды нічога ў іх не пытаць.

— Можаш даць некалькі парадаў тым, хто плануе паўдзельнічаць у дапаўненні карты дыялектаў?

— Найперш, нам вельмі істотна, каб гэта быў менавіта дыялект. Зусім не падыходзіць, скажам, трасянка. Вельмі важна таксама, каб вы паведамілі лакацыю, у якой зроблены запіс, а таксама як доўга ў той ці іншай вёсцы жыве гэты чалавек. Абавязкова трэба занатаваць яго імя і прозвішча. А вось тэмы размовы могуць быць вельмі розныя. Падрабязней пра патрабаванні можна прачытаць на сайце карты — dialects.natantik.by — у раздзеле “Даслаць аўдыё”. Захваочна чытаць “К” далучацца да нашай ініцыятывы. І тады, магчыма, прыйдзе той дзень, калі на нашай карце не застанецца белых плямаў — яна будзе цалкам запоўнена.

Гутарыў
Дзясні ТРАЦЮК
Фота аўтара

Новы драматычны тэатр пачаў сезон прэм'ерай спектакля "Жанна" па аднайменнай п'есе маладога расійскага драматурга Яраславы Пулінюга

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Анжалі ГРЭЖКОВІЧ

Гэта ўжо не першы зварот беларускага тэатра да вострасацыяльнай творчасці згаданага аўтара. Увесну на Камернай сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы малым рэжысёрам Аленай Ганум была пастаўлена "Зямля Эльзы". Але першапраходным выступіў менавіта Новы драматычны: тры гаты таму дзякуючы намаганням галоўнага рэжысёра тэатра Саргя Кулікоўскага тут унік спектакль "Як я стаў...", які і дагэтуль з'яўляецца адным з найбольш працягальных для гледачоў, асабліва для моладзі. "Жанна", таксама пазначаная 18+ і ўвабеленная ўсё тым жа Кулікоўскім, мае яшчэ большыя шанцы стаць тэатральным хітом, прычым для самай шырокай публікі розных узростаў.

Наталля Капітонава (Жанна) і Валерый Глазюк (Віталь Аркадзевіч).

Інтрыгае ажанчаны рэжысёр жанр "кіно для дарослых" (не заважэйце панікаць сябе сэрштыўцамі зроблена са добрым густам і не мае нават намкву на пошлісць), і пералік дзейных асоб, сярод якіх ёсць аслупчаны ў п'есе Майкл Джексан (Андэр'ю Бібікэў) і "Татушкі" (Кашырына Сірмуля, Лю-

спрыяльны момант, які не сюжэта — любовны вузел, прыцягальны ўжо сам па сабе, а ў далатак шпэц і аздоблены шмаглікімі акадэмічнасці. Андрэй сыходзіць ад бізнесэвмэн Жанны да цяжкай ад яго студэнці Каші. Каб паведаміць пра гэта, ён абірае самы

Па імені Жанна

"Татушкі" — Кашырына Сірмуля, Люсіна Саадзьян.

Трагічнасць сітуацыі, закладзеная ў п'есе, адлічэння ў спектаклі песенна-жанравымі, а таксама калярытнымі камедыйнымі сцэнамі, златымі выклікаў сцяж у зале. Песні, што вымаюцца са самімі артыстамі, не застаюцца ўстаўнымі нумарамі. Яны не толькі даносяць гукавую фанасферу 1990 — 2000-х, але і ўтрымліваюць відэачыны праекцыі на драматычнае дзеянне і узняты тэмат. Падзел ролі Віталі Аркадзевіча на двух артыстаў (Валерый Глазюк, Саргей Тольскі-пач, Саргей Шырочын) спрочівае ўспрыманне вялізнага маналага, які яны выдучу па чарзе, папашрае сансавае поле пастаноўкі, дадае ёй мастацкасці. На відэаілюстрацыі

працуе і добрая пластыка (Марына Баранова), і сцэнаграфія з вялікім экранам, які імітуе "хатні кіна-тэатр" (мастак — Святлана Макаранка). А рэжысёр і самастойнай жанчынай з шэкім дэсам, а прапаголікам з параненым чутлівым сэрцам. Яе бездапаможна безбаронная суперніца (Кашырына Карвалёва) — вельмі хвацкая, скандальная гультайка. Андрэем (Аршэі Пінчук) рушыць не базаканная злорада, а нармальная чалавечая прага калапаша пра катогы, каб тым сама пачуваць сябе "да-рошым мужчынам".

Спектакль акрывае новыя акцэнтныя імёны і невядомыя гледачам раней якасці ўжо добра знаёмых артыстаў.

Уставава ў купалаўшаў, дзе высковая жаночая харавая суполка асацыявалася з курамі на садэле, моладзь малявала сакавітай сатырай, а закаханыя старэй — выклочна рамантычным фарбамі. "Жанна" ў Новым драматычным атрымалася больш шмаглічым, псіхалагічна тонкай, вельмі складанай паводле расставлення акцэнтаў, часта нечаканай. Жанчына на могілках (Домініка Баталава), якая ў п'есе выступае альтэрнатыўнай бездухонасці, у спектаклі, наадварот, сімвалізуе дувадушнасць, бо збірае магілінныя кветкі для перапрадажу. Віка (Мілана Іванова), падаздзеная ў экасіце ахвярай карпаратыўнай зайдрысці, паўстае красамойным прыкладам таго, як кар'ера засланне сабрэства і сямейнай каштоўнасці. Злоснага і халоднага цэнтральнага гераіна (Наталля Капітонава) аказваецца не проста моцнай, самастойнай жанчынай з шэкім дэсам, а прапаголікам з параненым чутлівым сэрцам. Яе бездапаможна безбаронная суперніца (Кашырына Карвалёва) — вельмі хвацкая, скандальная гультайка. Андрэем (Аршэі Пінчук) рушыць не базаканная злорада, а нармальная чалавечая прага калапаша пра катогы, каб тым сама пачуваць сябе "да-рошым мужчынам".

Спектакль акрывае новыя акцэнтныя імёны і невядомыя гледачам раней якасці ўжо добра знаёмых артыстаў.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Конкурс намінальных кінашкол

Сёлета ў ім прыме ўдзел ажно 13 інстытутаў. У іх ліку — Школа кіно і аўдыявізуальных мастацтваў Esam (Іспанія), Факультэт кіно і тэлебачання Акадэміі музычнага мастацтва (Чэхія), Польская школа кіно, Тэлебачання і тэатра ў Лодзі (Польшча), Міжнародная кінашкола ў Кельне (Германія). Будучы і старэйшыя знаёмыя — Мабільная кінашкола Досподана, прыняты якой — адкрыццё да рэжысёраў з розных краін. Беларускаму дзяржаўнаму акадэмію мастацтваў у праграме прадставіць студэнткі Сірэня Шульц Алены Буякоўска "Азін дзень з'явіцца Алеся і Алесі".

Для стварэння камернай і прыватнай атмасферы конкурс маладога дэмакратычнага кіно вырашыў перанесці ў маляую залу кінагэатра "Пінер".

Гэта робіцца для таго, каб малявая мода і ў першую чаргу, студэнты нашых ВНУ — знаёміліся са сваімі калегамі, ставаліся, вучыліся азін у аднаго, —

Азіяцкі вецер і парад дэбютаў

палітамалы дзяржаў праграма неіравана кіно Ірына Дзям'янава.

Асноўны конкурс дакументальнага кіно

Адным з тэматычных кірункаў сёлетняй праграмы можна назваць зварот аўтараў да гісторыі ўласнай смі. У гэтым кантэксце перакутка Ірына Дзям'янава і фільм "Праект "Бабуля" вяртае Баляна Рэвэра. Яе аўтары наіруваюцца ў жыццё ролых, каб у выніку разабрацца ў самах сібрах.

Другі тэнд праграмы — фокус на блізкасць. "Плывіш і ўражываеш, як блізка рэжысёр падлавівае да свайх гераінь і прыватнай атмасферы конкурс маладога дэмакратычнага кіно вырашыў перанесці ў маляую залу кінагэатра "Пінер".

Гэта робіцца для таго, каб малявая мода і ў першую чаргу, студэнты нашых ВНУ — знаёміліся са сваімі калегамі, ставаліся, вучыліся азін у аднаго, —

Уражывалы псіхалагічны партрэт расійскай гімнасткі Маргарыты Мамун, якая імкнецца рэалізаваць свае амбіцыі, удалося стварыць паліку Маргу Прусу ў карціне "За межамі". У фільме ўкраінскай рэжысёркі Лісы Каваленка "Хатнія гульні" галоўнай гераіне даводзіцца абіраць паміж яе незвычайным заагленнем — футболом — і см'ей. Дэбют венгеркі Эрнэшт Тэза-Рытэр "Палюна" прасочвае шлях гераіні да свабоды. Ёсць у конкурсе і стужкі, якія даследуюць удзеянне ваіны на псіхіку чалавека — "Ваіна" Сулея Кезуза.

Афірэнны дакументальны фільм рэжысёраў Віктара Аслікова "Беларускія Атланты".

Конкурс фільмаў для дзіцячых і юнацкай аўдыторыі "Лістапад"

Сёлета ў ім шмат карцін. Праграмы дыржактар конкурсу Ігар Сукманьніч лічыць раз зрабіў акцэнт на канітуальна-альным складніку праграмы.

"Дотыку граху" з'яў гангтарскаму меладрому "У эпоху перамянаў". Таксама ў конкурсе новы фільм паслявоўніка румынскай "новай хвалі" Раду Жудэ "Мне плываць, калі мы ўвопьем у гісторыю як вар'яў" і "Ласкава абмяквашь свету" Азліяна Ержанав, а відэаў міксам гледачам па стужках "Чума ў адуе Карпата".

Як паведаміла на сцэтры ўзростэй негатыўна адказаў рэпертурана прагназаванай і планаванай мінскага "Кінашкола" фільмаў Валя Багварэва, білеты на сеансы ў рамках "Лістапада" будуць вагаша ў межах ад двух да семі рублёў, на сям'я дарагі — 15 рублёў — на царымію адрэцыі і закаршыя фестывалю.

Што да першай, то яна 2 лістапада традыцыйна пройдзе ў кінагэатры "Масква". Як адзначыў наачалнік аддзела па кінамаграфіі Міністэрства культуры краіны Аляксандр Рышан, рэжысёрска-пастанавочную групу, якая працуе над урчаснай часткай, узначальвае Уладзіслаў Арышчоўска.

Фільмам адрэцыі стане апошняя работа польскага рэжысёра Паўла Паўлікоўскага "Халодная ваіна", адзначаная на апошніх Канах узнагароды "За найлепшую рэжысёры".

25-ты "Лістапад" трымае планку кінафестывалю, які прапаноўвае гледачу кінапраграму вышэйшага класа. Але гэта для нас важна і неспрэчнае развіццё, пакарсіла дыржактар кінафестывалю Анжаліка Крашчэўская. — Само жыццё выкусе новыя фармы, заплыты і ідэі, таму неабходна рухацца наперад. Можна быць, 25-годдзе дасць кінафестывалу новы імпульс".

Эн ужо прывітавае ўвагу анонсам трох фільмаў. Пра "Сары сэрцы" Наталі Мелчанчынай (відэамай напішамы прайш "Камібант на маршы" "Надзея" ўжо таворыць не толькі расійскай сцэне. Дэбют у італьянскім кіно Рамана Банчарука, чью дакументальную стужку "Украінскія шчырыя" мы маглі бачыць на "Лістападзе" ў 2016 годзе — і падулоў прыклад паў-этычнага сучаснага кіно. Немаўчана прыцілі міма работы "Попелі сансажыны" Уладзіслаў Карэла. Азіяцкі ўхіл у конкурсе з'яўвацца.

Кніга "Радзіва Прудок" Андруса Горвата атрымаў адуу сціжнічную версію, увабеленую відэаўм украинскім рэжысёрам Стасам Жырковым і артыстамі мінскіх тэатраў.

Новы спектакль, сціпла акрэслены як work in progress (маляў, незавершаная праца), названы "ГэтаМы".

Надзея БУНЦЭВІЧ

Праект нарадзіўся ў Мюнхене падчас летніх майстар-класаў, якія праводзіў там Стас у рамках Міжнароднай тэатральнай акадэміі з удзелам нашых артыстаў. Але галоўным ініцыятарам можа лічыцца менавіта Марына Дашук, якая ў свой час палібіла рэжысёра і напішамы кнігай, а таксама прывяла яго на прэм'еру аднайменнага спектакля Рамана Падвалкі ў Нацыянальнам акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы.

Аб'едвае пастаноўкі разлічаны на камерную сітуну — і гэта бадай адзінае, што іх аідае. У астатнім яны прыніцоўвае адзіннасцю. Бо ў аснову кожнага са спектакляў былі пакладзены не толькі розныя старонкі аднаго апавяду, але і розныя жанравыя мадэлі для рэжысёрскай канцэпцыі. Купалаўшчы, вядома, імкнуліся пакарсіліць сувязь аўтара са сваім тэатрам, дзе журналіст і пісьменнік працаваў двюркінам перад тым, як рушыць у вёску на разліку прадажу. Яшчэ адной

"Мы" in progress

фільшай той інсцэніроўкі была скіраванасць да аб'ядунага ў краіне Гола малой радзімы. Адапвадна, шукаліся прычыны такой мэсы жыхарства, а сімвалам яднання стаў космас — у тым ліку, і ў душы гераю. У выніку ўнік, па сутнасці, біяграфічны спектакль з філасофскімі абагульненнямі.

"ГэтаМы" — пастаноўка зусім іншая. Замест біяграфічных дэталю — абагульнены вобраз беларусаў, дадзены скрозь прызмы гісторыі ХХ стагоддзя. Каларытныя высковая замалёўкі і народныя характары — усюго толькі прыстаў фон для актуалізацыі балючых праблем сённяшняга грамадства. А гэта і беларуская мова, і шчыры, наацягальныя самавядомасці, і заважанне гістарычнай памяці. А перад усім — развагі пра жыццё і смерць, блізка кожнаму чалавеку незалежна ад яго нацыянальнай, палітычнай або сацыяльнай прыналежнасці.

Выхаленны з кнігі фрагменты не распытаюцца на асобныя кавалкі, не пакідаюць адлучанна залішняй мазаічнасці. Спектакль выбудаваны па форме бы ідэальна сімфанічна партытура, дзе прапагоўка розных тэм прыводзіць да іх палібінага яднання ў фінале, а кожная новая дэтал аказваецца звязанай з астатнімі: ці то вырастае з іх, ці то сама іх нараджае. Музычны паралелі таксама невыпадковыя, бо тэатральная дзея мае яркае

песеннае атачэнне: у пачатку і ў фінале гучыць фальклорны "Сівы лось". Прычым выконваюцца розныя куплеты, тым самым знешняя "аказываванасць" набыла рысы далаейшага развіцця, становіцца, паводле музычнай тэрміналогіі, дынамічнай рэпрызы.

Самэра артыстаў, занятых у спектаклі (Андрэй і Дар'я Новік, Зміер Давідовіч, Мікалай Стонька, Васіль Бойдак, Антон Жукаў, Ілья Ясінец), не падыляюцца на цэнтральныя і эпізодычныя персанажы. Рэжысёр размырокувае паміж імі літаратурны тэкст, які і становіцца асновай з галоўных дзейных асоб, дэталючы атрамаша аслонна ад лёгкага стваля аўтара. Але тэатральная і шчыры, наацягальныя самавядомасці, і заважанне гістарычнай памяці. А перад усім — развагі пра жыццё і смерць, блізка кожнаму чалавеку незалежна ад яго нацыянальнай, палітычнай або сацыяльнай прыналежнасці.

Выхаленны з кнігі фрагменты не распытаюцца на асобныя кавалкі, не пакідаюць адлучанна залішняй мазаічнасці. Спектакль выбудаваны па форме бы ідэальна сімфанічна партытура, дзе прапагоўка розных тэм прыводзіць да іх палібінага яднання ў фінале, а кожная новая дэтал аказваецца звязанай з астатнімі: ці то вырастае з іх, ці то сама іх нараджае. Музычны паралелі таксама невыпадковыя, бо тэатральная дзея мае яркае

Паказы "ГэтаМы" яшчэ абдуцую ў лістападзе.

рыхаваны ў волны чэ (дапазіт), у волны ад рэпетыўш "Паліянна на сабе", пастаўленага гэта жа Стасам Жырковым бадай з тымі самымі артыстамі), ён быў двючы паказаны тэатральнай праграмаксі ў маленькім пакойчыку Гімнра тэатраў драматыроўкі. Але пастаноўка, безумоўна, вяртае таго, каб увайсці ў рэпертуар тэатра: яна зольная запісваць шырокую публіку і прынесці мастацкую асаду.

Віктар і Зула сустрэліся выпадкова — і не здолеўлі растацца, нягледзячы на рознасць характараў і дзяржаўныя межы. Каханне перамагае усё, нават бярэ ў падручкі смерць, галі гэта неабходна. Невеерагодна прыгожая і сумная карціна польскага рэжысёра Паўла Паўлікоўскага "Халодная ваіна" адрэе Мінскі міжнародны кінафестываль "Лістапад". Фільм, які скарыў Каны, аглядальніку "К" папашчэла убачыць на Адакскім кінафестывале.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Лепшага выбару для адрэцыі і не можа быць: невяпалкова амаль адначасова з "Лістападам" Міжнародны кінафестываль у Кобурце таксама распічае сваю праграму гэтай ужо прызнанай кінаспольнасцю карцінай. Але з Мінскам у Паўла Паўлікоўскага асабліва пестыра: менавіта тут у 2013 годзе яго папярэдняй фільм "Іда" атрымаў галоўную ўзнагароду "Лістапада" — "Золата" і "Срэбра". Наш форум адным з першых разгледзеў чорна-белаю маляу кадры польскага рэжысёра — яшчэ да яго гучна

Каханне ў жорнах сістэм

та трыумфу ў Еўропе і перамогі на "Оскары".

Сенія Паўлікоўскі вырастае да нас з "Халоднай ваіной" — стужкай, не менш прыгожай і сціплай па форме, а па змесце златнай трапіць у самае сэрца. Калі ў "Ідзе" мы бачым незалежна пасляваенна сцэты Еўропы вачамі паслушніцы Ганны, то ў "Халоднай ваіны" другая палова ХХ стагоддзя паўстае полем баксонкай бітвы двох сістэм. Яны пераломваюць дэсы закаханых, па сутнасці, пакладваючы ім зусім новыя выбар.

Віктар знаёміцца з Зулай, калі па заданні партыі набірае таленты для народнага ансамбля песні і танцаў у пасляваеннай Польшчы. У гэтым момант вочнашыя блынацы співае "Сэрцу не хочацца спакою" — і не пакладе маючы паншаву. Вось так — ад народных песень і танцаў — Паўлікоўскі выяўляе палітычнае і культурнае супрацьстаянне часоў Халоднай ваіны. Віктар распытае працу з фальклорам, аднак яго прагануюць співаць песні пра Сталіна. І ён б'ецьшым на Захад — да джазу і фаргітэрыянага сола. Працісьш пачае ў Мінску, яна загалдаецца, але не прыходзіць у вылучаны час і месца. "Я падумала, што ў нас там

аніянога не атрымаешца", — прызнаецца яна яго пачаць, калі паміж імі ўжо будзе жалезная заслона і ў кожнага — свай жыццё. Усе паслаблены і ўраманены геапалітычнага супрацьстаяння адб'юцца на магчымасці Віктара і Зулы бачыць адзін аднаго. Напачатку яна усё яшчэ польска тэатроўка, а ён — ужо завопні папачае. Затым Зула — дэва, якая прыдзе ў Парыж ужо дэталюна ў стапуе жонкі Галыскага падшана. Нягледзячы на радасць сцэтрыя і магчымасць сумеснай будучыны, культурныя кантэжы пачнуць рабіць сваю справу. У Віктара све праексты і французская паэтка ўстадрожжэных Зула не здолеўшысацца ў гэты свет.

Прычым кульмінацыяй іх пераважна супрацьстаяння будзе маляўнічым чынам стане сумеснае музычны альбом, на якім, па прапаванні Віктара, Зула ў джавай апрабуйшы співае польскую песню. "Гэта наша першая дэва", — скажа ён Віктару "Байструку", — адкажа яму Зула і выліць пытку. Невеерагоднае прымяненне — і сумяцненне класу, гендара, характараў. Патлічаны кантэжы, які напрыскі ўплывае на асабістае ішчасце.

Каханне — як працісін і як выяўтаванне. Дзе музыка. Магя фільмаў Паўлікоўскага — не толькі ў стыльвай чорна-белай выяве, выверанай на сто аскаўку,

не толькі ў польскім шарме акцёраў (Віктара гэ Томаш Кот, Зулу — Яна Куліг), не толькі ў драматычнасці сюжэта, але і ў неверагодным музычным фоне, які робіць падарожжа па краінах Захаду-Усходу кароткімі акравамі спалохамі ўспынаваў. Тут будзе рок-н-рольны драйв, тут польскай народнай песні, павольны вытанчаны джаз ды нават кукарача. Музыка становіцца яшчэ адным вымярэннем асабістага і палітычнага, паветрам эпохі.

Фільм Паўла Паўлікоўскага неверагодна прыгожы. Рэжысёр любіць і змея змяіцца ў кінарэжыю форму кадры дакласнага, але поўныя фэатраўнарыя светлавых кантэжыў мізансцэны. Але незвычайна шыклы кадры ханаметраж карціны — усюго 80 хвілін — не перашкодзілі убачыць і ацнуць галоўнае — прабў і гісторыі. Невяпалкова аўтар прасвідзіў работу сваім бацькам.

"Халодную ваіну" нельга назваць прыравану ў кіно. Павел Паўлікоўскі ў нечым паўтарае свой прымё, дазваджаючы яго да фармальнага дакласнасці. Але гэты тэатр, які выклікае шчырае захапленне.

“МЫ СТАВІЛІ
“ГАДУНОВА”

Яўген Рагін: Вы можаце назваць сваю ўстанову сучаснай і нестандартнай?

Алеся Музычэнка: У нейкай ступені. Інакш які я патрыёт і музейнай справы, і сваёй малой радзімы?

Я.Р.: Ну, нестандартнасць ужо ў назве вашай установы закладзена: “Музей з карціннай галерэяй”. (Ведаю, што для яе, галерэі, месца так і не знайшлося). Калі ж сур’ёзна: што турбуе ў першую чаргу?

А.М.: Аддаленасць музея, слабое тэхнічнае забеспячэнне (ні аўдыёгіды, ні інфакіёскаў, ні аўтамабіля для экспедыцый і наладжвання мабільных выстаў) і як вынік — магчыма незапатрабаванасць у перспектыве. За год у сярэднім нас наведвае чатыры тысячы чалавек.

Я.Р.: За мінулы год Веткаўскі музей стараабрадніцтва і беларускай культуры наведваў ці не ўдвая больш аматараў даўніны. Як вы думаеце, па якой прычыне?

А.М.: У Ветцы музейнай справай займаюцца даўно і мэтанакіравана. Вельмі хочам навярстаць і мы.

Я.Р.: Дужа здзіўся, калі пару гадоў таму даведаўся, што пра вашым музеі дзейнічае аматарскае тэатральнае аб’яднанне.

А.М.: Гэта наша фішка, якая вельмі дапамагае ў працы. Тэатралізаваныя, як вядома, — надзвычай запатрабаваныя на сёння ў любой справе. А пачыналі мы з батлейкі, потым — з пастаноўкі буйнога твора Канстанціна Паўстоўскага “Карчма на Брагінцы”, дзеянне якога адбываецца ў нашым раёне. Ставілі часткова і “Барыса Галунова”, дзе гаворка ішла пра Ілжэзмітрыя, які меў дачыненне да гісторыі Брагіншчыны.

Я.Р.: Наколькі актыўна займаецеся праектнай дзейнасцю?

А.М.: Удзельнічаем у рэалізацыі праекта “Ад партнёрства мясцовых музеяў да шырокага трансгранічнага супрацоўніцтва”, які мае за мэту аб’яднаць музей Гомельскай і Чарнігаўскай абласцей трансгранічным турыстычным маршрутам. Праект рэалізуецца ў рамках Праграмы тэрыторый супрацоўніцтва краін Усходняй Еўропы і фінансуецца сумесна з Еўрапейскім Саюзам. Якая ад гэтага карысць нам? Стварылі інтэрактыўную зону, што распаўядае пра гістарычныя сядзібы Гомельшчыны і Чарнігаўшчыны. Першы крок да наладжвання стасункаў зроблены. Спыняцца не збіраемся.

Я.Р.: Будзеце ўдзельнічаць у Музейным форуме наступнага года?

А.М.: Безумоўна! У 2016 годзе занялі трэцяе месца за інавацыі (знялі дакументальны фільм пра Чарнобыльскую аварыю). Трэцяе месца — не першае (хоць і атрымалі ў падарунак відэакамеру). Таму ёсць за што змагацца.

“ПАКАЗВАЕМ
САМАЕ-САМАЕ”

Яўген Рагін: Пытанні да кіраўніка Лёзненскай установы. Тэматычна-экспазіцыйны

“Кансервы?
Не, музей —
жывая істота!”

Музейны форум Беларусі мяркуецца правесці ў наступным годзе ў Брэсце. Гэтае рэспубліканскае мерапрыемства паспела стаць заканадаўцам музейнай, так бы мовіць, моды. Прынамсі, гэта адзіны высокастатусны конкурс музейных устаноў (у клубнікаў — увогуле ніякага няма, апроча раённых!), таму і ўдзельнічаць у ім прэстыжна. Хача б для таго, каб арыентавацца ў сённяшніх тэндэнцыях развіцця музейнай справы. Вось пра іх мы і вырашылі пагаварыць з прадстаўнікамі устаноў, якія знаходзяцца, скажам так, у гарадах не самых буйных: на беларускіх абсягах удалечыні ад сталіцы.

У гаворцы прынялі ўдзел дырэктары музеяў: Клічаўскага краязнаўчага — Наталля ХРАМЯНКОВА, Лёзненскага ваенна-гістарычнага — Вольга САМУШЧАНКА, Астравецкага гісторыка-этнаграфічнага — Марына ПРАУЛУЦКАЯ-КАЛКО, Жабінскага гісторыка-краязнаўчага — Дзіяна ДУБІНА, гісторыі Клетчыны — Марына БОБКА, а таксама навуковы супрацоўнік Брагінскага гістарычнага музея з карціннай галерэяй Алеся МУЗЫЧЭНКА.

Падрыхтавалі Яўген РАГІН і Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Помнік Тадэвушу Касцюшку каля музея ў вёсцы Малыя Сяхновічы Жабінкаўскага раёна.

Экспазіцыя, якая ілюструе сядзібную культуру Брагінскага рэгіёна.

план, навуковыя канцэпцыя музей — усё даведзена ў вас да ідэальнага стану?

Вольга Самушчанка: Самі разумееш, што не. Гэты працэс — бясконцы. На сусьлянае абнаўленне сродкаў у нас бракуе. А частковыя дапаўненні — пастаянныя.

Я.Р.: Ці знайшліся прамыя доказы таго, што Шагал нарадзіўся ў Лёзна?

В.С.: Не, ёсць толькі ўскосныя. Тое ж, дарэчы, тычыцца і Віцебска. І тут мы на ранейшых пазіцыях: Лёзна — малая радзіма мастака.

Я.Р.: Што робіце для таго, каб музей заставаўся запатрабаваным?

В.С.: Шукаем новыя формы працы. Да прыкладу, выходзім на вуліцы. Падчас святкавання 75-годдзя вызвалення горада і раёна ад фашысцкіх захопнікаў ладзілі кінадэманстрацыі, фотазоны. Падрыхтавалі фотавыставу “Лёзна і наваколле”, дзе паказалі самае-самае: самага высокага чалавека раёна, самую высокую кропку вобласці... Квэсты па гісторыі малой радзімы сталі пастаяннымі як для дарослых, так і для дзяцей. Супрацоўніцтва музейшчыкаў са школай — самае шчыльнае.

Я.Р.: Музей у свой час перабраўся ў будынак бібліятэкі. Я быў у вас, калі ў музеі яшчэ заставалася абанемнт. Што змяні-

лася з тае пары?

В.С.: Для абанемнту знайшлося іншае месца, а мы, які і хацелі, размыліся выставачнай залай. Тут выстаўляюцца жывапісныя калекцыі з іншых музеяў, а таксама — работы мясцовых мастакоў і народных майстроў, творы ўдзельнікаў шагалаўскіх пленэраў.

Я.Р.: Дзесьці прачытаў ці пачуў, што музей кансервуе памяць. Вы з гэтым пагаджаецеся?

В.С.: Кансервы? Не, музей — жывая істота! Я б тут некалькі музейных функцый вызначыла. Першая — візітоўка раёна. Другую ды трэцюю аб’яднаю — выхавальнік і педагог. Памяць павінна працаваць.

РЭКЛАМА Ё ФАРМАЦЕ
“З ВУСНАЎ У ВУСНЫ”

Яўген Рагін: Вельмі ўразіўся, калі пабачыў, колькі экскурсійных аўтобусаў сабралася ля Клічаўскага краязнаўчага музея. Мы доўга чакалі, пакуль кіраўнік установы вызваліцца ад наплыву гасцей. Наталля Уладзіміраўна, чым выклікана такая цікавасць да вашай установы?

Наталля Храмянкова: Няма тут ніякіх секрэтаў. Любую справу можна рабіць добра. Проста мы вельмі даўно заняліся музейным інтэрактывам. Ды плюс належныя экспазіцыі ды калекцыі. На любым семінары паказвалі гэта. Рэклама ў фармаце “з вуснаў у вусны” аказалася надзвычай эфектыўнай. Разам з клубнымі работнікамі абслугоўваем мемарыяльны комплекс “Усакіна”. Там папярэдне можна заказаць тэатралізаваную “Прачытай блакалы”, праслухаць расповед экскурсавода пра партызанскія будні, аглядзець рэканструкцыю партызанскай базы і пакаштаваць кашы. І ўсё гэта — платна.

Я.Р.: Ці ёсць у вас сёлета грошы на набыццё музейных прадметаў?

Н.Х.: Няма. Мы можам карыстацца спецрахункам, але яго магчыма і безумоўна, не хапае на набыццё, скажам, антыкварыяту.

ЕХАЦЬ
АЛЬБО САРАМАЦІЦА?

Юрый Чарнякевіч: Ці плануеце ўдзельнічаць у будучым форуме “Музеі Беларусі”?

Марына Праўлуцкая-Калко: Мы ў ім пакуль не ўдзельнічалі. Справа ў тым, што наш музей яшчэ толькі нядаўна створаны, свайго будынка ў нас няма, але ёсць фондасховішча і кабінеты адміністрацыі, а таксама экспазіцыя “Дом Казіміра Свяжыка” ў вёсцы Барані. Вядома ж, калі абудуемся, зробім дыктоўную экспазіцыю, дык абавязкова паўдзельнічаем у прадстаўнічым міжнародным форуме.

Ю.Ч.: Можа быць, экспазіцыя “Дома Казіміра Свяжыка” зможа зацкаваць наведвальнікаў форуму?

М.П.-К.: Цалкам магчыма. Тым больш, што мы яшчэ да адкрыцця музея пачалі актыўна збіраць экспанаты для будучай экспазіцыі ў вёсцы Барані. Як на мой погляд, некаторыя з іх — унікальныя. Гэта сведчанні пра характэрны побыт беларускай вёскі першай паловы ХХ стагоддзя. Большасць з іх маюць непасрэднае дачыненне да

жыцця і дзейнасці Канстанціна Стаповіча і яго сям’і.

Ю.Ч.: А ці збіраецца на форум Жабінка?

Дзіяна Дубіна: На жаль, і мы таксама ў музейным форуме не ўдзельнічалі ніколі. Наколькі я ведаю, прапановы наведваць гэтае маштабнае музейнае мерапрыемства нам не паступала, ды і прэзентацыйнага стэнда ў нас, на жаль, няма. Хаця, натуральна, мы маем, што паказаць.

Ю.Ч.: Без сумневу, гэта тычыцца і Клецкага музея.

Марына Бобка: Што да нас, дык мы ездзілі на першы музейны форум, што адбыўся ў Гродна, і нават сталі там лаўрэатамі ў адной з конкурсных намінацый. Таму, натуральна, хацелася б пабываць і на тым маштабным музейным мерапрыемстве, што адбудзецца налета ў Брэсце. Маём ужо некаторыя задумкі, якія можна будзе выкарыстаць на нашым дэманстрацыйным стэндзе, але ж раскрываць усе таямніцы пакуль, думаецца, зарана.

СЦЕНЫ І ЛЮДЗІ

Ю.Ч.: Ці ёсць у вашай установе праблемы, якія хваляюць больш за ўсё?

М.П.-К.: Асноўная праблема ў нас адна: нам неабходны свой будынак. Яго сцены ўжо ўзводзяцца. Як нам абяцаюць, да 2020 года мы павінны справіць улазіны. Так што чакаем! Тым больш, нам ёсць што паказаць: на 1 кастрычніка музейны фонд Астравецкага гісторыка-этнографічнага музея склаў больш за 3,5 тысячы музейных прадметаў асноўнага і больш за 500 прадметаў дадатковага фондаў, якія размеркаваны па 14 калекцыях.

М.Б.: Фактычна, у нас сёння тая ж самая праблема, як і ў калег. Справа ў тым, што будынак нашай установы патрабуе рамонт, таму цяпер мы фактычна закрыты для наведвання. Так, нам перадалі на баланс будынак, які мае гісторыка-культурную каштоўнасць і значна большую плошчы, чым наш музей. Але ж гэтую кампанію пачатку ХХ стагоддзя таксама трэба прывользіць да ладу. Таму плануем у хуткім часе зрабіць праектна-каштавыя рэканструкцыйныя дакументацыю пад яго рамонт — натуральна, пад кіраўніцтвам навуковага кіраўніка, які гэтага вымагае заканадаўства.

Ю.Ч.: А калі ў вас запланаваны ўлазіны?

Лёзна. Музейны ваенна-патрыятычны квэст для школьнікаў.

Будынак былой іешывы ў Клецку, дзе плануецца размясціць Музей гісторыі Клецчыны.

Майстар-клас па вырабе паштовок у тэхніцы скрапбукінг у Клічэйскім краязнаўчым музеі.

М.Б.: Пакуль што магу сказаць адно: усё залежыць ад фінансавання. Будуць грошы, будуць належны рамонт — будуць улазіны. Скажу шчыра, пераезду мы вельмі чакаем. Бо найўняўныя музейныя плошчы (крыху больш за 200 квадратных метраў) на сёння нас не задавальняюць. У новым жа будынку на 500 з гакам “квадратах” нам будзе дзе разгарнуцца. Ды і месца для вялікага фондасховішча знойдзецца, бо ў нас ні многа ні мала — больш за дзевяць тысяч экспанатаў у асноўным фондзе! Найўняўнае ж фондасховішча на 16 “квадратаў” усё наша музейнае багацце змясціць проста не ў стане.

Дз.Д.: Наш музейны будынак у Малых Сяхновічах паспяхова функцыянуе, але, натуральна, нам хацелася б пашыраць наяўныя плошчы, каб прадставіць на іх як мага больш экспанатаў. Напрыклад, трэба абавязкова ўзбуінаць экспазіцыю, прысвечаную Тадэвушу Касцюшку. Бо

Дз.Д.: Гэта натуральна. Бо наш музей, як вядома, размешчаны не ў Жабінцы, а ў вёсцы Малых Сяхновіч, нападальск ад райцэнтра. Таму, зразумела, пэўныя пытанні з кадрамі заўсёды будуць, бо маладыя людзі ехаць у сельскую мясцовасць на працу не надта жадаюць. Але ж, мабыць, гэта праблема не толькі нашага раёна ці нашай установы. Як бы там ні было, робім стаўку на мясцовыя кадры. На сёння толькі я і яшчэ адзін супрацоўнік ездзяць у музей з райцэнтра. Усе астатнія людзі, якія ў нас працуюць, — жыхары вёскі.

М.Б.: Кадры, як вядома, вырашаюць усё. А заробкі ў музеі не надта вялікія. Таму, напрыклад, мы не можам узяць на працу тых супрацоўнікаў, якіх нам вельмі хацелася б мець у штаце. Гаворка, у першую чаргу, пра рэстаўратора. Музейных экспанатаў у нас хапае, а вось чалавека, які б мог іх давесці да ладу, пакуль што няма.

Ю.Ч.: Але ж ці варта ўводзіць такую штатную адзінку? Ці не лепш зрабіць на абласным ці рэспубліканскім узроўні рэстаўрацыйны цэнтр, у які б потым перадаваліся музейныя экспанаты для рэстаўрацыі?

М.Б.: Натуральна, можна пайсці і такім шляхам. І гэту ідэю мы ўжо неаднойчы абмяркоўвалі з калегамі. Але справа ў тым, што нават пры наяўнасці падобнага цэнтра не ўсе раённыя музеі, пагадзіцеся, змогуць такім чынам рэстаўраваць свае музейныя прадметы. Бо для гэтага таксама

патрэбны будуць вялікія грошы, і нежны музей здолее іх “пацягнуць”. Асабліва калі гэта музей маленькі...

Ю.Ч.: Гэта, мабыць, адно з тых набалелых пытанняў, якія таксама варта падумаць на будучым Музейным форуме ў Брэсце... А што з наведвальнікамі? Ці павялічвацца іх колькасць у вашых установах?

М.Б.: Да нас заходзяць сёння часцей, бо мы шукаем цікавыя формы працы з наведвальнікамі. У першую чаргу варта гаварыць пра Ноч музеяў, пра музейныя квэсты, якія ўжо сталіся свосааблівавай нашай “візітуйкай”. І цікаваць — вялікая. Мы нават пачынаем іх ладзіць не толькі ў межах Ночы музеяў, а і ў летнюю пару. І яны заўсёды карыстаюцца попыткам.

М.П.-К.: Мы таксама пастаянна спрабуем зацікавіць сваіх наведвальнікаў нечым новым. Так, музей вядзе актыўную працу па папулярызацыі гісторыі і традыцый Астравеччыны не толькі сярод жыхароў раёна, але і сярод тых яго гасцей, якія прыязджаюць працаваць на пляцоўцы будучай АЭС. З гэтай мэтай ладзім экскурсіі, музейныя заняткі, лекцыі. Акрамя таго, музей арганізуе перасоўныя выставы ў Астравіцкі і вёскаў раёна. Важнай часткай нашай працы з’яўляецца таксама і экскурсійнае абслугоўванне турыстычных груп, якія вандруюць па гістарычных і культурных мясцінах нашага края.

Дз.Д.: Тое самае албываецца і ў нас. На Ноч музеяў маём вельмі шмат наведвальнікаў. Яшчэ мы ладзім музейныя заняткі, тэматычныя экскурсіі, а наядуна адкрылі новую, чацвёртую музейную залу, якая атрымала назву “Гісторыя развіцця Жабінкаўскага раёна”. Праца над ёй вялася на працягу трох гадоў. Сярод цікавых экспанатаў, прадстаўленых у ёй — старажытная сякера-цяско, гандлёвыя вагі сістэмы Беранжэ, люлька, аптэкарскі рэцэпт 1930-х гадоў, заява на ўступленне ў калгас і працоўная кніжка калгасніка.

Ю.Ч.: Трэба будзе абавязкова завітаць да вас, каб убачыць новую залу сваімі вачыма, а не з вашых слоў. І напісаць пра гэта ў “К”! Да наступнага Музейнага форуму так і зробім, абяцаю!

Адзін з фрагментаў экспазіцыі ў вёсцы Барані.

Ад рэдакцыі

Памяць — не кансерв, тэрміну захавання не мае. Але калі памяццю не карыстацца, чалавек губляе веру. У сябе, радзіму, народ, мову, гісторыю, культуру. Музей, як падаецца, і павінны выконваць ролю чыніка кансалідацыі грамадства. Калі перад экспазіцыйнай вітрынай ты разумееш, што лёс тваёй сям’і — гэта важкая частка гісторыі ўсёй краіны, у цябе з’яўляецца шанец

паверыць у будучыню сябе, нацыі, радзімы... Аудыягіды, інфакіёскі, іншыя музейныя гаджэты — гэта цудоўна. Але калі музей распаўвае адначасова пра ўсё і нічога, не прымушае думаць і перажываць, не вабіць адмысловасцю, дык тады ён — проста сховішча выпадковых прадметаў. Прабег па залах — і забыўся. Але хоцацца верыць, што такія ўстановы неўзабаве стануць поўным анахронізмам.

Нечаканая навіна з сёўва. Інстытут сацыялогіі Нацыянальнай акадэміі Беларусі правёў даследаванні чытацкай актыўнасці беларусаў. Выснова наступная: мастацкай літаратурай цікавіцца менш за палову жыхароў краіны. Астатнія да кніг не дакранаюцца ўвогуле. Навуковы супрацоўнік установы Кірыл Стаселька агучыў і такі факт: **найбольш упадабанымі намі беларускія аўтары — Уладзімір Караткевіч, Святлана Алексіевіч, Васіль Быкаў, Іван Мележ і Наталля Батракова...** І ў той жа час **Белстат сцвярджае, што ў Беларусі чытаюць лепей у параўнанні з іншымі краінамі постсавецкай прасторы. Калі паверыць і першай, і другой крыніцы, дык становіцца ніякавата. Калі так і далей пойдзе, адданы чытач стане неўзабаве музейным экспанатам. Словам, бібліятэкар на сёння ў нечым падобны да супергероя, чыя місія — выратаваць сусвет.**

Яўген РАГІН

Малодшы навуковы супрацоўнік **Ганцавіцкага** раённага дома рамёстваў Наталля Білімава напісала пра свой удзел у V Форуме рэгіёнаў Беларусі і Расіі: “10 кастрычніка для гасцей была падрыхтавана культурная праграма. Мы наведлі абласны драмтэатр. На наступны дзень прайшлі секцыйныя пасяджэнні, а таксама пятае пасяджэнне Міжпарламенцкай камісіі Савета Рэспублікі і Савета Федэрацыі па міжрэгіянальным супрацоўніцтве, падчас якіх быў падпісаны шэраг камерцыйных кантрактаў і пагадненняў аб узаемных дзеяннях. Яскравай падзеяй стала акрыжццё выставы-кірмашу рамёстваў. Экспазіцыя размяшчалася на трох тэматычных вуліцах пад назвамі “Беларуская”, “Руская” і “Сябрына творчасці і майстэрства”. У першую чаргу, натуральна, распавядаў пра ўнёсак Ганцавіцкага раёна. Сваю творчасць прадставілі народны майстар краіны па ткацтве Ніна Казак, ганчар Віталь Шпэлялевіч, разьбяр па дрэве Аляксандр Свірыд, майстар па традыцыйным роспісе Вольга Івановіч, ткачыха Алена Цялушка. Народны клуб майстроў народнай творчасці “Багач” прэзентавала Маргарыта Саланевіч”.

Праект “Глыбінкай жывыя Беларусь” рэалізоўвае сектар пазастацыянарнага абслугоўвання насельніцтва Дзятлаўскага раённага цэнтру культуры і народнай творчасці. Праект народжаны Годам культуры і накіраваны на адраджэнне і захаванне памяці ды духоўнага багацця беларускіх абсягаў. Культарганізатар згаданага сектара Ірына Бакшук разам з каляжанкай Настассяй Голуб, якая знаходзіцца ў дэкрэтным адпачынку, піша пра старастаў аддальных вёсак раёна: валзіцеля Аляксандра Турчэніка з **Данілавічаў**, санітарку Марыю Сасінскую з **Міроўшчыны**, былою настаўніцу, а цяпер пенсіонерку Яўгенію Філідовіч з **Чэрволага Бора**. Усе яны — сумленныя ды старанныя людзі, сочаць за тым, каб жыццёвыя клопаты выскоўцаў па матчымасці вырашаліся. Ёсць сярод такіх старастаў па раёне і работнікі культуры. Пра іх, як запэўніваюць аўтары, гаворка — у наступных нумарах “К”.

Любоў Гаўрон з **Рэчыцы**, што на **Гомельшчыне**, піша: “Да жыхароў вёсак **Коз’е** і **Гарывада** завітаў рэжысёр масавых святаў, балет-майстар, фалькларыст, даследчык і інтэрпрэтатар нашай харэаграфічнай культуры, стваральнік шматлікіх самалейных ансамбляў танца са званнем “народны”, аўтар кніг па харэаграфічным і абрадавым фальклору, ганаровы грамадзянін **Турава** Мікола Котаў. Разам з артысткай самалейнага тэатра

Традыцыйная нізка інфармацый з **Ашмяншчыны**. Загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі Ашмянскай раённай бібліятэкі Святлана Галінская паведамляе, што ва ўстанове прайшоў круглы стол “Клопат аб сталых людзях — патрэба часу”. Удзел у мерапрыемстве прынялі ўрачы, супрацоўнікі “Беларусбанка”, работнікі культуры Ашмянскага РЦК.

Мерапрыемствы да Дня маці “Букет для мамы” адбыліся ў Ашмянскім раённым цэнтры культуры. Восем жагчыні раённага цэнтру ўзнагароджаны Ордэнам

нах прайшло Свята капусты. Гэтай агародніне ўжо другі год запар прысвячаецца асобнае мерапрыемства. Цэнтрам свята стала выстава страў з капусты. Кожную можна было пакаштаваць. Мясцовыя сельскагаспадарчыя прадпрыемствы рэалізоўвалі тую самую гародніну з мінімальнай гандлёвай надбаўкай. Як і заўжды, кірмаш-выстава суправаджалася забаўляльнай праграмай ад работнікаў культуры.

Хрумсцелі капуштай і ў аграграду **Дзівта**, што ў **Лідскім** раёне. Капустныя ўрачыстасці суправаджалі выступленні народнага хору

гіёна: ад інтэр’ернай тканіны (ручнікі, постількі, дываны) да алзения (кашулі, паясы) і аўтарскіх работ. У ахвотных была магчымасць і самім папрацаваць на кроках.

І яшчэ навіна з **Лідскага** раённага цэнтру культуры і народнай творчасці. Работнікі Дома культуры аграгарадка **Крупава** Вольга Мікіша і Іна Белянко ладзілі Свята яйка, якое абяцае стаць брэндаркай, абраныя самы прыгожы певень і самы лепшы кухар... На імпрэзе выступілі калектывы ама-

Капуста, яйка ды іншыя брэндзы

1

2

3

4

5

На здымках:

- 1 Выстава-кірмаш рамёстваў падчас V Форуму рэгіёнаў Беларусі і Расіі ў Магілёве.
- 2 Свята “Хрумсцім, хрумсцім капуштай” у аграгарадку Дзівта.
- 3 Круглы стол да Дня сталых людзей у Ашмянскай раённай бібліятэцы.
- 4 Ужо 18 гадоў Марыя Сасінская — стараста вёскі Міроўшчына Дзятлаўскага раёна.
- 5 Дні самакіравання ў Гарадзішчанскай дзіцячай школе мастацтваў.

тарскай творчасці з **Едкаўскага** дома культуры, **Міноўтаўскага** культурна-дасугавага цэнтру, **Лідскай** дзіцячай школы мастацтваў.

А вось інфармацыя з Палаца культуры горада **Ліпы**. У рамках абласной дэкады “Залаты ўзрост” работнікі культуры горада падрыхтавалі шэраг мерапрыемстваў. Надоўга запомніцца прысутным шоу-праграма “Супер-бабуля”. Пяць не ўдзельніц пераканалі прысутных, што быць харызматычнай, пазітыўнай, таленавітай можна ў любым веку. Інтэлектуальная гульня “Бітва розумаў, або 60+” пацвердзіла: задатак поспеху — у багатым жыццёвым вопыце. А вынчала імпрэзу танцавальная рэтра-праграма “А музыка гучыць...”

Бібліятэкар філіяла “**Сасноўская** сельская бібліятэка-клуб” (**Смаргонскі** раён) Кацярына Варанішча распавядае пра вечар адпачынку “Узрост восені — ты дарагі і прыгожы”. Гэтае свята сабрала людзей “залатога ўзросту” з вёсак **Сасноўка**, **Гаратыяны**, **Барозы**, **Вайніцэняты**, **Данюшава** і **Забалашце**. З арганізацыйнага транспарту і салодкага стала дапамог філіял “**Жодзішкі**” **Смаргонскага** камбіната хлебапрадуктаў.

Патэлефанала знаёмая і запыталася: “А чаму вы нічога не пішыце пра піяністаў-аматараў?” І пачаў вывучаць пытанне і высветліў, што пры **Рэспубліканскім** палатцы культуры ветэраныў дзейнічае клуб аматараў класічнай музыкі. Якраз сёння, а 18-й гадыне вечара, там адбудзецца сустрэча тых аматараў чорна-белых клавій, для якіх музыка не стала прафесійным заняткам. Будзеце праходзіць міма — зазірніце. Пагатаў, уваход вольны.

“Матуліна хата” Кацярынай Першлевіч і ўдзельнікамі клуба “Жывіца” Рэчыцкага гарадскога Дома культуры ён запрасяў усіх спець разам з ім ды станцаваць. Ад ахвотных албою не было!”

Вучні **Гарадзішчанскай** (**Баранавіцкі** раён) дзіцячай школы мастацтваў і яе філіяла ў старадаўніх **Сталовічах** наладзілі 5 — 6 кастрычніка Дні самакіравання. Замена настаўнікаў прайшла паспяхова. Юныя педагогі вялі ўрокі па спецыяльнасці, салфеджыка, пастаноўцы голасу... Правяралі дамашнія заданні, нават адзнакі выстаўлялі. Сведкі кажуць, што ўрокі прайшлі на належным узроўні. Вось так і ладзіцца прафарыентацыйная работа.

Маці. Сёлета ў раёне нарадзілася больш за 460 дзяцей. У пераліку на тысячу насельніцтва — трохі паказчык у вобласці пасля Гродна і Ліпы. Пра гэта напісала супрацоўніца аддзела металычнай работы Ашмянскага РЦК Аліна Санюк. Яна ж паведала і пра Бульбяны кірмаш у аграгарадку **Баруны**.

Кірмаш прайшоў і ў **Гальшанах**. Кацярына Рудзік распавядае пра тое, што папулярнасцю ў пакупнікоў карысталася не толькі сельскагаспадарчая прадукцыя, але і вырабы мясцовых майстроў-рамеснікаў.

Супрацоўнік аддзела металычнай работы Ашмянскага раённага цэнтру культуры Іна Гіз распавядае, што на пляцоўцы ля аддзела культуры і вольнага часу ў **Кальчу-**

“Скарбніца”, адкрытага акцыянернага таварыства “Завод “Оптык”.

Свята ткацтва прайшло ў аддзеле рамёстваў і традыцыйнай культуры **Лідскага** раённага цэнтру культуры і народнай творчасці. Яго загадчык Алена Шчэліна распавядае пра адметнасці тэхнікі ткацтва на Панямонні. У імпрэзе бралі ўдзел рамеснікі **Прыёманскага** краю. Узяліце, колькі адмысловых калекцый было прэзентавана! Пра свой збор ткацтва вельмі цікава распавядала народны майстар Беларусі Станіслава Міхно — выкладчык Школы ткацтва **Пагародненскага** цэнтру культуры і народнай творчасці (**Воранаўскі** раён). Выстава “Ад роднага парога” дэманстравала разнастайнасць тканых рэчаў рэ-

Жан-Луї Транціньян. 1969 год.

Клод Лялуш. 1973 год.

Пьер Рышар. 1970 год.

Фатограф Андрэ ПЭРЛЬШТЭЙН прывёз у Мінск разам са сваімі фатаграфіямі дух французскага кіно і незабыўную лёгкасць станскаў. На выставе "Кіно 1970-х ды не толькі" ў Фалкон Клуб Буцік Кіно месць Пэрльштэйна ахвотна распавядаў пра сустрэчы з легендамі кіно і моды, а пасля сеансаў, якія адмыслова дапаўнялі імпрэзу, не стамляўся адказваць на пытанні гледчоў да самага позняга часу. Словам, быў няўрымслівым, лёгкім, дасціпным і гаманкім. Ды нават вычпіць яго на эксклюзіўную размову атрымалася толькі ў перапынку паміж сустрэчай у Французскай медыятэцы і экскурсіяй па выставе.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ / Фота Ганны ШАРКО

Андрэ ПЭРЛЬШТЭЙН:

“Карцье-Брэсон быў снобам”

яго. Можна сказаць, што я сталаў разам з маімі фатаграфіямі. І захапіўся на камунікацыю, якая потым стала ключом для многіх дзярэй.
— Ды ўсё ж куміраў у тым жа кіно ў вас не было? Для многіх людзей — Дэлон, Труфо, Мельвіль — гэта былі небажыхары, людзі, якіх абгаўляе ўвесь свет.

— Дзіўная рэч, але сярод прадстаўнікоў французскай культуры я ні да каго не ставіўся з піэтэтам. Хтосьці, калі дазваляў, што я фатаграфую таго ж Алена Дэллона, амаль пачынаў прасіць у мяне аўтограф. Аднак я быў даволі спакойны на гэты конт. Калі ты ў прафесіі — гэта дыстанцыя паміж фатаграфам і акцёрам не існуе. Ды і раней свет быў такі, што ўсё было прасцей. Тым больш, што ў мяне з “выканнем” заўсёды былі праблемы. Таму ў многіх стасунках адчуваў, што мы на роўных.

— А замежныя зоркі?

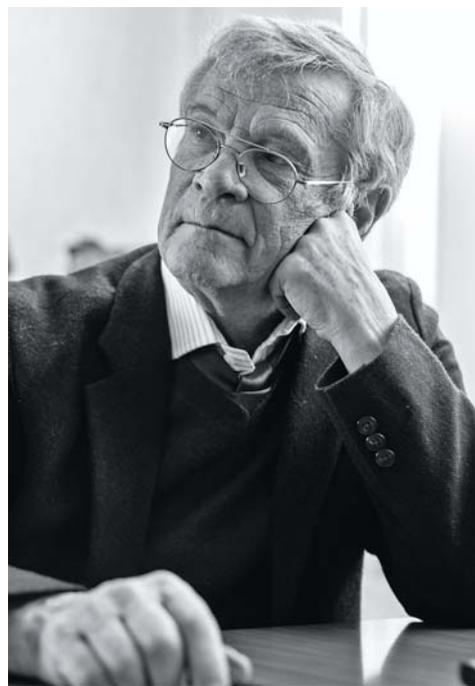
— Паллавілі. Тут захапленне было. Асабліва да Чарлі Чапліна. І да гэтай пары сустрэчы з ім успрымаю як падарунак лёсу.

— Я памятаю гэту фатаграфію Чапліна, прадстаўленую на выставе. Здымкі рабіліся ў Лондане, так?

— Так. Я здымаў вялікую зорку нямога кіно ў Лондане, у апартаментх, папярэдне пракаваўшы яе тры дні. Напружанне было страшнае. Памятаю, як Чарлі Чаплін змахнуў перахач з цёмнай тканіны свайго кашчома. Мы не сказалі адзін аднаму ані слова. Але фатаграфія, на мой погляд, атрымалася.

— Месьце Пэрльштэйна, давайце пагаворым пра, уласна, саму фатаграфію. Што вам дазвалялася падчас здымак? Што вы самі сабе дазвалялі?

— У заданні ад рэдакцыі я быў прывязаны да тэсту. І мой здымак мусіў адрэагуюць пэўную гісторыю, якая распавядалася ў артыкуле. Часам я ездзіў на заданне з журналістам, часам асобна. Але, вядома, калі была магчымасць, імкнуўся выкарыстаць усё, што мелася: навакольны пейзаж,

пэўнае атачэнне. Аднак былі і такія сітуацыі, калі на здымкі героя даваліся ланьныя хвіліны. Як у выпадку з Чарлі Чаплінам. Тры дні чакаў. А здымка доўжылася не больш за трыццаць хвілін.

— Хто быў вашым настаўнікам у фатаграфіі, калі можна так сказаць? Усе ведаюць выбітных французскіх фатаграфав: Анры Карцье-Брэсона, Рабера Дуано... Ці дарэчна казаць пра іх уплыў на вас?

— Дарэчы, я асабіста быў знаёмы з імі двума. Ды магу прызнацца, што Дуано мне абсалютна бліжэй, чым Карцье-Брэсон. У тым ліку, і па чалавечых якасцях. З вялікім Анры я працаваў у лабараторыі і адначу, паміж намі, што ён быў проста тыранам. Мне ад яго даставалася на “арэмі”! Памятаю, як ён напракаў мяне: “Што ты робіш! Чаму так?” Канешне, я з вялікай павагай стаўлюся да яго работ і майстэрства, але мушу адзначыць яго буржуазнасць і снэбізм. Так, Карцье-Брэсон быў снобам.

— А Дуано?

— Ведаецца, для мяне цалкам неверагоднай стала яго здымка для часопіса мод

Па шчырасці, я люблю працаваць з кожным героем. Калі робіш партрэт чалавека — гэта заўжды прыгода, пэўная нечаканасць. Цікава яе справакаваць, дачакацца. Калі казаць пра працу ў кіно, то неверагодна цікава было працаваць на здымачнай пляцоўцы Клода Лялуша. Большасць ведае гэтага творцу па яго кар’ерыне “Мужчына і жанчына”. Не ўсе філмы ў яго лічыліся добрымі, але я абжаў з ім супрацоўнічаць. Клод мае фантастычнае ўяўленне, ён на “ты” з камерай, здымкі заўжды былі дынамічныя, ён шмат рухаўся на пляцоўцы. Мне было надзвычай захапляльна за ім назіраць.

— Аднак вы шмат здымалі і на філмах Жан-Пьера Мельвіля, які аказаў уплыў на французскую “новую хвалю”. Ды нават сябравалі з ім.

— Гэта вялікі майстар, што і казаць. На здымачнай пляцоўцы яго слухаўся нават сам Ален Дэлон, хоць, вядома, што акцёр дазваляў сабе на філмах іншых рэжысёраў шмат чаго. Дэлон быў вельмі свавольным. Аднак, паўтараюся, у дачыненні Мельвіля трымаўся паважліва. Падчас працы над філмам акцёр і рэжысёр звыталіся адзін да аднаго выключна на “вы”. У Мельвіля заўжды быў дакладна прапісаны сцэнарый, ён ведаў хто і што мусіць рабіць. Выключна працаваў са святлом — не выпадкова, што здымачная група ставілася да яго з вялікім піэтэтам. Ён быў, канешне, “монстр” на пляцоўцы, але ўсім, хто з ім працаваў, было зразумела, што гэта вялікі рэжысёр. Для мяне гонар прадстаўляць яго кар’еры і валодаць унікальнай базай яго фатаграфій. Ды...

(Размова перарываецца. Месьце Пэрльштэйна праз дваццаць хвілін мусіць прывесці экскурсію па сваёй выставе. Яшчэ літаральна праз гадзіну яго чакаюць гледачы на паказе фільма “Чырвоная кола” Жан-Пьера Мельвіля ў кінатэатры “Ракета”).

Р.С. Выстава Андрэ Пэрльштэйна ў рамках Месяца фатаграфіі ў Мінску і прыезд фатаграфав у Мінск зладжаны пры дапамозе Пасольства Францыі ў Рэспубліцы Беларусь. Аўтар выказвае падзяку ў падрыхтоўцы матэрыялу каардынатару культурных мерапрыемстваў амбасады Іне Машыенка.

Фота з сайта andre-perlestein.com

Некалькі словаў пра аўтара. Андрэ Пэрльштэйна сёння многія фатаграфы маглі б назваць шчасліўцам. Ён здымаў культурных асоб французскага кіно і моды: Алена Дэлона, Клода Лялуша, Франсуа Труфо, Пьера Рышара, Жака Талі, Жана-Луї Транціньяна, Жана-Пьера Мельвіля, Іу Сэн Ларана... Дзесяцігоддзі працы штатным і незалежным рэпартажэрам у розных часопісах (L'express, Point, VSD, Paris Match, Elle, Vital, Glamor, Your Beauty) дазволілі Мельвілю сабраць вялізную калекцыю фатаграфій французскага свету 1960 — 1980-х гадоў — і сёння яна налічвае больш за 100 тысяч негатываў. Як распавяў сам аўтар, фатаграфія стала для яго не проста задавальненнем і страцыю, яна зрабілася шляхам персанальнай свабоды. “Мае бацькі эмігрыравалі з Германіі перад вайной, — кажа фатаграф, — з чатырнаці гадоў я працаваў рабочым, каб зарабіць сабе на хлеб. У 17 гадоў пайшоў у армію, бо ў мяне не было асаблівага выбару. А калі ў ваенным вучылішчы прыйшлося выбіраць спецыяльнасць, у мяне было толькі адно жаданне — хутчэй пакончыць з гэтай вучобай. І сябра падказаў выбіраць фатаграфію. І як толькі я ўзяў у рукі фатаапарат і пачаў рабіць здымкі, — я апазу адчуў палётку і свабоду. Я знайшоў

сваё жыццё праз гэту прафесію”. Такім быў шлях месьце Пэрльштэйна.

— Але як вы патрапілі ў свет кіно?

— Праз сваю дзячыню. Калі я толькі пачынаў і прыехаў у Парыж, я быў зусім “залежным”. Не вельмі захапіўся кінематографам, у мяне былі прагалы ў адукацыі. Але мая дзючына вельмі любіла кіно, і мы штодня хадзілі ў кінатэатр. Прызнаюся шчыра, што, калі мяне ўзялі ў фатаграфы, напачатку я больш канцэнтраванаўся на тым, каб добра выканаць работу. Ужо потым да мяне пачало прыходзіць усведамленне таго, хто гэтыя людзі, каго я фатаграфавалі, і кім яны з’яўляюцца для астатніх.

— Адчування, што вы фатаграфуеце “залаты век” французскага кіно ў вас не было?

— Не. На самым пачатку кар’еры — дакладна. Імкнуўся анікога не падвешці, засяроджваўся на тэхніцы і дзеянні. Больш за тое, калі толькі распрачываў, я быў вельмі самалівым чалавекам. І толькі потым пачаў уваходзіць “у смак”. Стасаваша з акцёрамі, рэжысёрамі, музыкамі, палітыкамі — мая праца датычылася не толькі свету кіно. Раз за разам я ўключваўся ўсё больш — і адпаведна рос мой прафесіяналізм. Я стаў цікавіцца пільным светам, што мяне атачаў, паглыбляцца ў

Словы пра паэта і рэдактара Алеся Письмянкова

Герой новага сяброўскага нарыса Адама Глобуса — паэт родам з Касцюковіцкага краю. Ён адышоў у лепшы свет усяго ў 47 гадоў, пакінуўшы па сабе не толькі дыхтоўныя ды шчырыя радкі, але і добрую памяць ва ўсіх тых, хто яго ведаў.

РОДНЫЯ СЛОВА

У Алеся Письмянкова ў вершах шмат любімых словаў, за якімі стаяць родныя вобразы. Найперш гэта: снег, славянства, студня, ранет, сяброўства, конь... Ёсць іншыя, але гэтыя — найперш.

ПРЫЯЗНАСЦЬ

У мяне з паэтам Письмянковым былі прыезныя адносіны. У мяне і з рэдактарам тыднёвіка “ЛіМ” Алесем Письмянковым адносіны складаліся выдатныя. З сакратаром саюза пісьменнікаў Алесем Уладзіміравічам Письмянковым я ні разу не пасварыўся, хоць і хацеў бачыць на той пасадзе іншага нашага паэта — Леаніда Галубовіча. Але пісьменнікі абралі ды прызначылі ў кіраўнікі Письмянкова, а не Галубовіча. Перакананы, яны яго абралі з-за прыезнасці ў адносінах, бо не толькі са мной у Алеся Письмянкова складаліся добразычлівыя і цёплыя, таварыскія і нават блізкія да сяброўства стасункі. Ён умеў выказаць павагу да старэйшых без ценю лісліваці. Умеў выклікаць давер у маладзейшых за сябе. З ім лёгка і плённа працавалася.

МЯНУШКІ

У Алеся Письмянкова была мянушка — Письмянок. Так яго клікалі сябры, так пра яго казалі і супрацоўнікі рэдакцыі з пісьменнікамі. Ён моцна пастарэўся, каб менавіта гэтая мянушка прыжылася і стала ягонай. Ён нават верш адпаведна напісаў з пафасным назовам “Балада роду”. У тым вершы ёсць радкі:

*З пяром і з граматай у згодзе
Ён жыў. І незарок,
Казалі, князь пры ўсім народзе
Яму імя даў — Письмянок.*

Нашто так старацца? Чаму Алеся пісаў верш пра Письмянка? Пэўна, каб ягонае прозвішча не выклікала іншых, грэблівых асацыяцый, як тое здарылася з іншымі паэтамі — Пісарыкам і Пысіным. Іх прозвішчы калегі па цеху міжсобку трансфармавалі без шкадавання.

Жорсткія норавы, жорсткія языкі, тгносныя мянушкі... Супраць іх і паўстаў Алеся Письмянкова, паўстаў і выйграў змаганне за мянушку. Такое мала каму ўдаецца, але Письмянку ўдалося.

ЖОНКА

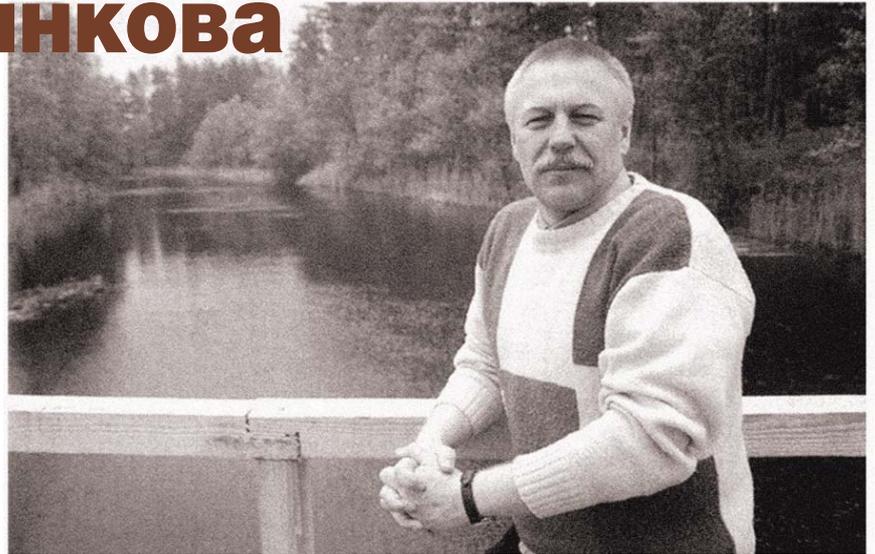
Ніколі не бачыў жонку паэта Алеся Письмянкова, адно чуў пра яе. Першы раз я пачуў пра жонку Письмянкова, калі сказаў, што звышчай першая кніжка паэта — найлепшая, а калі не самая лепшая, дык адна з самых

удалых. Так у Багдановіча, так у Купалы, так у Гаруна... “Сваю першую кнігу я не вельмі люблю. Разам з жонкай прачытаў яе разоў сто. Мы яе вычытвалі і перачытвалі. Правілі і шліфавалі. Мы так стаміліся ад маёй першай кнігі “Белы камень”, так яна нас змучыла, што я цяпер яе і не люблю...” — такое я пачуў ад Письмянкова.

І моцна здзівіўся, бо ніхто з маіх знаёмых пісьменнікаў і паэтаў не вычытваў і не выпраўляў уласныя кнігі разам з жонкай. Кнігі чыталіся з сябрамі, з паплечнікамі, з рэдактарамі ды карэктарамі, а тут — праца з жонкай. Здзівіла.

Падобным чынам мяне здзівіла абурэнне Алеся, калі я няўдала штурхнуў яго на сцяну, і ён запэкаў крэйдой новы пінжак: “Паглядзі, што ты нарабіў? Ты сапсаваў пінжак! Што я цяпер жонцы скажу?” Вядома, мяне толькі развесяліла гэткае баззілава: “Што я цяпер жонцы скажу?” — “Адчысім і адмыём мы твой пінжак. Жонка твая і не заўважыць!”

Ці заўважыла спадарыня Письмянкова крэйдку на мужавым пінжаку? Не ведаю. Пэўна, заўважыла, але мне пра тое не

*Словы бываюць росняя, —
Як у Вялюгіна поэтыя...*

Чытаем далей:

*Маюся слову,
А ў горных высях
Маўчаць сурова
Стральцоў і Пысін...*

І яшчэ:

*Нібыта з верша
Віці Шніпа
Азяблы ліст
Прыліп да шыбы...*

ня ставіцца да ягонай творчай спадчыны, ён меў малашкікавы. Я не веру, што можна любіць мяне і ў той жа час не любіць майго бацьку. Выказаўся кепска пра бацьку ці ягоны твор? Усё! Гуд бай...”

У мяне такога радыкалізму няма, але падыход Дзясніса Раманюка я лічу цалкам правільным. Адно што, я вымяраю адносіны не кепскімі словамі, сказанымі ў бок таты, а добрымі справамі зробленымі для яго і ягонай спадчыны. Кепскія словы чалавек можа сказаць і ў запале, і ва ўзрушэнні, і не падумаўшы. Добрыя справы робяцца марудна і свядома. Таму

светлавусы, светлатвары Алеся выглядаў як ідэальны беларус, ідэальны славянін, ідэальны герой казкі пра волата-пераможцу. Да манументальнай знешнасці дадаваўся яшчэ і густы ды сакавіты бас.

Таму калі я пачаў працу над коміксамі, дык адразу ўбачыў, што знешнасць Алеся Письмянкова падыходзіць да выявы бога Вялеса, караля Стаха. У маім коміксе “Дзікае паляванне” паводле Уладзіміра Караткевіча на галоўную ролю караля я і прызначыў паэта Алеся Письмянкова. Вядома, у маім намалёваным варыянце ён адрозніваецца ад фотартрэтаў, але сутнасць і светласць вобраза я захаваў. Прынамсі, стараўся захаваць.

САМАЎПЭЎНЕНАСЦЬ

Заўжды мяне дзівілі самаўпэўненныя людзі, якія лёгка прамаўляюць пра перамогі над хваробамі, а часам нават кажуць і пра гіпатэтычную перамогу над смерцю. Жонка паэта Письмянкова Алена, якая пабаялася сяліцца ў доме непдалёк ад інфекцыйнай бальніцы, раптам робіць смелы запіс у форме звароту да мужа-нябожчыка: “Ніколі не зайздросціла тваім добрым знаёмым і сябрам. Яны былі заўсёды ў форме. У добрай літаратурнай форме. Упершыню я пааздросціла 23 красавіка гэтага года маладою аўтарцы, якой ты рэдагаваў вершы. Яна была побач, у рэдакцыі часопіса “Вожык”, калі ў цябе пачаўся сардэчны прыступ. Калі б там была я, ведаю дакладна, ты б застаўся жыць”.

Смерць Алеся можна назваць лёгкай. Ён хацеў адкрыць фортку ў рэдакцыйным кабінце. Узняў руку — і жыццё пакінула цела.

Некаму з нас наканавана жыць доўга, а ў некага век кароткі ці нават зусім кароткі. Але мы мераем чалавечы жыццё не толькі днямі, месяцамі ды гадамі. Мы доўга помнім добрыя справы зробленыя таленавітым чалавекам. Алеся Письмянкова зрабіў шмат для таго, каб яго ўспаміналі цёплымі словамі.

**Адам ГЛОБУС,
мастак, літарар**

Малюнак з коміксу “Дзікае паляванне”, у якім Алеся Письмянкова стаў прататыпам для вобраза караля Стаха.

казалі. Мне казалі пра іншае, казалі пра кватэру. Неяк я спытаў у Алеся: “Чаму ты не пайшоў у чатырохпакаёўку на Багдановіча?” Ён сказаў, што жонка не захачела жыць побач з інфекцыйнай клінікай, якая непдалёк адтуль — на Крапоткіна.

Мяне такая клініка не палыхала. Чытарохлакаёўка дасталася мне, і жылося ў ёй проста выдатна, за што я нейкім чынам нават удзячны жонцы Алеся Письмянкова, якой ніколі не бачыў у рэальным жыцці.

ПОДПІС

Мастак Дзясніс Раманюк аднойчы ў шчырай размове прызнаўся: “Адносіны да сябе я правяраю адносінамі да майго бацькі. Калі чалавек не паважае майго бацьку і без разумен-

я паважаю ўсіх, хто дапамагаў і дапамагае мне з публікацыямі татавых твораў, ягоных дзённікавых запісаў і лістоў.

Я, напрыклад, удзячны рэдактару Алесю Письмянкову не толькі за словы павагі, сказаныя пра тату, а і за ягоны рэдактарскі подпіс, які дазволіў татавым дзённікам з’явіцца на газетных старонках.

ХРЭСТАМАТЫЙНАСЦЬ

Алеся Письмянкова ў вершаскладанні абабіраўся на прыклады з класікі. У беларусаў ён выбіраў Купалу, Коласа і Багдановіча, з рускіх паэтаў шанавалі Ясеніна, Блока і Фета. Сярод прысвячэнняў можна пабачыць прозвішчы Вярцінскага, Свіркі, Чыгрынава, Сіпакова, Федарэнкі. У вершах чытаем:

СУМ

На лепшай кнізе Алеся Письмянкова “Я не памру, пакуль жыўу” залатымі літарамі пазначана серыя “Беларуская поэзія XX стагоддзя”. У гэтай серыі выйшла шмат адметных зборнікаў, сярод якіх былі кнігі нашых велічных класікаў. Безумоўна, XX стагоддзе — залаты век беларускай паэзіі.

Чытаючы і перачытваючы Письмянкова я адчуў востры сум, бо залатое стагоддзе беларускага вершаскладання засталася ў мінулым. Усё лепшае — ад Янкі Купалы да Анатоля Сыса — цяпер гісторыя літаратуры і тэксты ў анталогіях. На пачэсным месцы ў гэтай гісторыі і ў гэтых анталогіях вершы майго таварышча — Алеся Письмянкова. Хацеў бы я прамовіць за рускім класікам: “Мне грустно и легко; печаль моя светла...”, але ж мой сум не светлы, мой сум цёмны.

КОМІКСЫ

Апісваць знешнасць чалавека, чый фотаздымак можна лёгка адшукаць у сёцве — справа малапатрэбная. І ўсё ж я напішу колькі сказаў пра вобраз Алеся Письмянкова, бо ён быў для мяне важным. Светлавалосы,

Для сур'ёзных навукоўцаў усяго пытанне адносна старажытнасці і апырчонасці нашай мовы даўно з'яўляецца вырашаным. Але стэрэатыпы, на жаль, трываюць. Думаецца, змягцаць з імі варта найперш з дапамогай фактаў, а не эмоцыяў.

Гісторык-архіўіст Зміцер ДРОЗД па драбніцах сабраў дакументальныя сведчанні пра існаванне беларускай мовы ў самыя, здавалася б, “цёмныя” для яе вякі — XVIII — XIX стагоддзі. Прыведзеныя ім звесткі красамоўна даказваюць, што жывая крыніца ніколі не перасыхала, не зважаючы на самыя неспрыяльныя абставіны.

У ЧАСЫ ЗАНЯПАДУ

Вядома, што беларуская мова паступова стала саступаць сваё месца польскай практычна ва ўсіх сферах жыцця пасля Люблінскага сейма 1569 года, калі Вялікае Княства Літоўскае і Польская Карона былі злучаныя ў Рэч Паспалітую Абодвух Народоў. Кульмінацыяй стала пастанова Варшаўскага сейма 1696 года, у якой, нібыта, забаранялася пісаць дзелавыя дакументы на беларускай мове і ўжываць яе ў справядстве.

Усё XVIII стагоддзе нам уяўляецца адной вялікай пустыняй у жыцці некалі вялікай славянскай мовы. Як сёння падаецца, тады яна амаль памерла. Але, думам, гэта не зусім так. Бо ці магчыма адным указам “перавесці” ўсіх ураднікаў велізарнай краіны на іншую мову?

Спадзяюся, тысячы ацалелых да нашых дзён актывых кніг гродскага і павятовых судоў, магістраў і гэтак далей яшчэ дачакаюцца сваіх ўдлівых даследчыкаў-лінгвістаў. Цікава было б ад іх пачуць, ці сапраўды тая мова, на якой пісалі ў згаданых установах, была самай што ні ёсць польскай. Асабіста я амаль упэўнены: падобныя даследаванні папоўняць нашы веды пра гісторыю беларускай мовы ў самыя, здавалася б, неспрыяльныя для яе часы.

Пагатоў, зусім нядаўна цэзка па прозвішчы аднаго з першых беларускіх літаратараў Лявон Баршчэўскі ашчукаў у фондзе “Шчучынскага” архіву Друцкіх-Любецкіх тры тэксты пачатку XIX стагоддзя, напісаныя лацінкай на беларускай мове. Гэта невядомая раней рэдакцыя верша Яна Баршчэўскага “Рабункі мужыкоў”, велікодная жарталіўная песня без назвы на 34 радкі і “Верш аб рэлігіі і абывайнасці”, які складалася з 206 радкоў. Будзем спадзявацца, што нас чакаюць і больш раннія знаходкі.

ДЛЯ КАМІЧНАГА ЭФЕКТУ

Мала хто ведае, але літаратурна-эзатрыяльны дэбют Віцэнцэнта Дуніна-Марцінкевіча — яго п'еса “Сялянка” — мела даўнія традыцыі. У XVIII стагоддзі беларуская мова, запісаная лацінскай графікай у польскай мадыфікацыі, часцяком ужывалася ў тэкстах каamedыяў, у ліку дзейных асобаў якіх пастаянна фігуравалі сяляне. Як сцвярджае прафесар Уладзімір Анічонка, аўтары наўмысна захоўвалі ў іх рэлікты жывое мясцовае маўленне.

Найбольш ранні з такіх каamedыяў з'яўляецца Intermedia. Vaschanalia (1725), тэкст якой з'яўляецца польскамоўны, але некаторыя персанажы (сяляне) гавораць па-беларуску. Зразумела, тут варта прыгадаць і драматычныя творы, складзеныя ў 1787 годзе выкладчыкамі Забэльскай гімназіі (або дамініканскага калегіума?) на Віцебшчыне Казімам Марашоўскім (Comedia) і князем Міхалам Ця-

Промні мовы ў “цёмныя вякі”

церскім (Doktor Przymuszony). Тут сітуацыя тая самая: “сялянскія” персанажы (а таксама і яўрэй) гавораць на звычай для сябе беларускай мове — відэа, добра вядомай і для актэраў, і для іх публікі.

Сучасная даследчыца Галіна Ціванова карпатліва прааналізавала фанетычныя асаблівасці тых беларускамоўных фрагментаў. І ў выніку прыйшла да высновы, што практычна ўсе рысы, характэрныя для беларускай мовы XXI стагоддзя (“аканне”, “дэканне”, наяўнасць “у” і гэтак далей) прасочваюцца ўжо ў тэкстах амаль 300-гадовай даўніны, часам нават са 100-працэнтнай частатой!

Натуральна, такі характар выкарыстання беларускай мовы — для стварэння камічнага эфекту ў польскамоўным асяроддзі — сёння можа палацца нам нават абразлівым. Гэта амаль як у кіно Гаідая, дзе “асобы каўказскай нацыянальнасці” гаварылі з адмысловым акцэнтам. Аднак зважаючы на агульнае скарачэнне сферы ўжытку нашай мовы ў тэатры, мы павінны быць удзячнымі нават аўтарам тых каamedыяў.

Да ўсяго, як зазначае тая ж Галіна Ціванова, свой унёсак у развіццё мовы яны так ці іначай зрабілі: “Вырацоўваюцца прывычкі перадачы на пісьме асноўных беларускіх фанетычных асаблівасцей сродкамі як кірыліцы, так і лацінскай графікі. Інакш кажучы, у спробах практычнай арфаграфіі ўяна вызначалася рысы, якія ў будучым стануць арфаграфічнай нормай”.

ДЫАЛЕКТ ДЫАЛЕКТУ РОЗНІЦА

Пасля падзелаў Рэчы Паспалітай новая, расійская адміністрацыя пачала барацьбу з паланізацыяй. Натуральна, яна вялася зусім не дзеля інтарэсаў беларускага народа і яго мовы: на змену ішла жорстка русіфікацыя. Але мова, на якой гаварыла большасць насельніцтва і якую новыя гаспадары разглядалі як адну з трох галін мовы рускай, стала, прынамсі, прадметам вывучэння этнографіі і філалагіяў.

На самой справе, уяўленне пра беларускую мову як пра дыялект рускай (нароўні з “вjalікарускай” і “маларасейскай”) не надта супярэчыць сучасным ведам. Але тут варта зрабіць невялікая тлумачэння. Рэч у тым, што ў XIX стагоддзі пад словам “дыялект” амаль заўсёды разумелі менавіта “мову”, і абодва тэрміны выкарыстоўваліся як сінонімы.

Пра гэта сведчаць шматлікія згаданыя як у афіцыйных, так і прыватных дакументах польскага, расійскага і нават славянскага дыялекту. Напрыклад: “Игнатий Мартинов сын Малькевич, жительствующий в деревне помещика Лясковского Машиарках, на вопрос показал, что, действительно, он вручил переводнику Марцинкевичу свои дворянские документы для перевода на российский диалект тому

овае насельніцтва. Красамоўнае таму сведчанне — найкаштоўнейшыя для вывучэння гісторыі Беларусі мемуары Гаўрыіла Іванавіча Дабрыніна (1752 — 1824), які ў 1777 годзе быў прызначаны канцэлярыстам у Магілёўскае намесніцтва. Кніга выйшла ў 1872 годзе пад мудрагелістай назвай “Истинное повествование или Жизнь Гавриила Добрынина (пожившего 72 г. 2 м. 20 дней) им

ба шукаць... От туць под упадло... Треба шукаць”.

У пошуках далейшай інфармацыі скарбашукальнікі выправіліся ў мясцовае карчму, поўную народу. Размову, якая там адбылася, Дабрынін апісвае, імкнучыся максімальна дакладна перадаць вымаўленне мясцовага люду. Паколькі мемуарыст разумее, што расійскаму чытачу гэтая мова можа быць незразумелай, у зносках прыводзіцца пераклад [пакідаю яго ў квадратных дужках].

“Полтавец подошел к одному старику: — “что старинника? Давно ли на свете живешь?” — “А! ужю лет сотцо с горою” [Диалект белорусских мужиков. Значит: “лет со сто слишом”]. Я спросил его: “что-ж ты на свете помнишь? И что знаешь?” — “Помню, як шов Пётр Алексеевич и Ренни”. “Каких ты лет тогда был?” — “Ужю сидев на пече, и чув як казали: царь-каже Пётр Алексеевич”. Я, смекувши времена российских и шведских в Польшу походов, в начале XVIII столетия, нашел, что старик нашему не 70 лет, однако-же сто слишом. Полтавец: Скажи нам что добри-нские. Старик: Ат, хаала пану Богу, каки пан даст шаювку, подинкую [Когда барин покажет двукопеечную меру вина, поблагодарю]. Полтавец: А! Его надобно покуражить. Старик наш вышил, ему повторили. Он сел на лавку, зател слабым и дряхлым голоом мужичью песню, повалился и заснул! — Это было открытие нам клада...”

Перакапаўшы цягам трох дзён усё мясцовае могілкі, сакрэтная камісія так нічога і не знайшла. Падобна на тое, што адзіным скарбам гэтай экспедыцыі маглі б стаць запісаныя Дабрыніным “мужычыя песні”, але, на жаль, цікавасці да іх ён не праявіў. Зрэшты, нават прыведзеныя ім пару сказаў дазваляюць даведацца некаторыя асаблівасці, характэрныя і для сучаснай беларускай мовы.

У дзёніку Дабрыніна ёсць і яшчэ адзін вельмі цікавы эпізод: чыноўніку давялося напрысутнічаць на гістарычнай сустрэчы Кацярыны II і будучага імператара Свяшчэннай Рымскай імперыі Езэфа II. Апытаючы ўезд гэтых асобаў у “известное белорусское местечко Шклов”, мемуарыст сцвярджае: “Выезд государыни-императрицы из Могилевы был пред полуднем, при колокольном звоне, при пушечной пальбе и при... вьялом стечении гордского народа, ибо не должен я пропустить, что белорусские жители, почти всех состояний (...) смотрят на великий и малый предмет, на печальный и радостный, с кошачьим равнодушием и совсем не имеют той приятной наружности, которая рождается от внутренних движений, при случае отличных предметов”.

Зрэшты, тая амаль па-будысцку памярковае рэакцыя нашага народа на падзею, якую сам Дабрынін лічыў ці не найважнейшай у жыцці (“Я бачу імператрыцу!”) насамрэч тлумачыцца проста. Прайшло ўсяго сем з гакама гадоў з моманту далучэння нашых земляў да Расійскай імперыі, і Кацярына II здавалася беларусам не больш роднай, чым будучы нямецкі імператар.

Зміцер ДРОЗД,
гісторык-архіўіст

Працяг —
у наступных нумарах “К”.

Іеранім Лешчанка. Сустрэча імператрыцы Кацярыны II і Езэфа II на Дняпры (фрагмент). 1787 год.

уже 4-й год”. Або: “В консистории требуется не только знания гражданских законов, польского и российского диалекта, но еще знания церковных и латинского языка”, “Документ на славянском диалекте ветхий, писанный в 1597 году”.

Як павінен ведаць кожны школьнік, беларуская мова прыналежыць да ўсходнеславянскай групы моў — поруч з рускай і ўкраінскай. Менавіта значныя адрозненні паміж імі дазваляюць сучасным лінгвістам называць іх менавіта асобнымі мовамі, а не дыялектамі (прынамсі, у сучасным сэнсе гэтых слоўаў).

Як сведчаць гістарычныя дакументы, каб усвядоміць тэа адрозненні, у XVIII стагоддзі не трэба было мець філалагічную адукацыю.

У ПОШУКАХ СКАРБАЎ

Ужо першыя ж прадастаўнікі расійскай адміністрацыі, якія прывылі ў наш край пасля першага падзелу Рэчы Паспалітай (1772), адзначалі адрозненне той мовы, на якой гаварылі яны самі, ад мовы, якой карысталася мясц-

самым пісанная в Могилеве и в Витебске”.

Апынуўшыся ў першым на сваім шляху беларускім горадзе — Рагачоў — Дабрынін адразу пачынае запісваць беларускія словы: “С одной стороны Днепр, а с другой Друць слилися вместе, и при самом соединении, образовали из твердой земли острой клин, или по географически мыс, по-русски нос, по-белорусски ров, от чего вероятно и город, поселившийся на сей много-иманитой земли, получил название Рогачева”. Як бачым, дапытлівы, хаця і няпростае госьць адразу шукае версію паходжання назвы горада менавіта ў беларускай мове.

Далей Дабрынін распавядае пра пацешны выпадак, які адбыўся з ім у жніўні або верасні 1781 года. Да магілёўскага губернатара Мікалая Энгельгарда з’явіўся мясцовы шляхціч Наркевіч і распавёў яму пра месца, дзе схаваны скарб. Дабрынін разам з пракурорам Магілёўскага губернскага магістрата Палтаўцавым быў накіраваны на сакрэтнае раскопкі ў бок Чавусаў, у вёску Смолкі непалядк ад казеннага маёнтка Пятровічы. На пытанне, дзе скарб, Наркевіч, паводле мемуарыста, адказаў: “Тре-

МУЗЕЙ

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

- Экспазіцыі:
- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"
- Выставы:
- Выстава "Сусвет Язэпа Драздовіча" — да 30 снежня.
- Выстава "Фотаобразы і матэрыялы: японская гравюра 1970-х гадоў" — да 25 лістапада.
- Выстава "Нататнікі Тацяны Малышавай" (шкло, графіка) — да 28 кастрычніка.
- Выстава твораў мастака з Віцебска Алега Скавародкі "Пазіяя колеру", прымаркаваная да 70-годдзя з дня нараджэння — да 4 лістапада.
- Выстава "Краіна Ямата ў японскай і еўрапейскай гравюры XVII — XIX стст." (з прыватнага збору калекцыянера Віктара Лук'янава) — да 26 кастрычніка.
- Выстава твораў сучасных армянскіх мастакоў "Армянская палітра" — да 6 лістапада.
- Выстава "Памяці Мінскага гета", прысвечаная 75-годдзю ліквідацыі Мінскага гета ў перыяд Другой сусветнай вайны — да 10 снежня.

Філіялы музея
**МУЗЕЙ "ДОМ МАНЬКОВІЧА.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І ПАЛЮВЫ XIX СТ."**
г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
■ Выстава твораў Паліны Корзун-Фомчанка "Ля вытокаў восені" — да 10 лістапада.

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
У В. РАБУЧЫ**
Спарткомплекс "Раўбічы",
Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтва пясочу альбо саломаліценні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.
■ Выстава "Народны строй — жывая традыцыя" — да 24 лістапада.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ПСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.
Экспазіцыі:

**У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"
МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:**

магазіны "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Проспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белсаюздрук"
ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Проспект Пераможаў, 5.
Вуліца Рабкораўская, 17.
Проспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Лабанка, 2.

■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытнае Беларускае".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведваць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіча VKL3D.
■ Акцыя "Воляе п'яніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
■ Выставы:
■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
■ Выстава "Ад рымскага дзённага да беларускага рубля".
■ Выстава "Мастацтва Шакаладу" — з 25 кастрычніка да 8 студзеня 2019-га.
■ Выстава "Срэбны век ювеліраў Расіі" — да 7 лістапада.
■ Выстава "З палескага архіва Зофіі Хамянткоўскай" — да 28 кастрычніка.
■ Выстава "Па той бок жыцця: нямецкая акупцыя ў графіцы Меера Аксельрода" — з 24 кастрычніка да 12 лістапада.

Філіялы музея
ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП
г. Мінск,
пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.
■ Абноўленая экспазіцыя, прымаркаваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (залы дапоўнены новымі прадметамі амаль з усіх фондзых калекцыяў музея).
■ Выстава "Пырхаючыя кветкі" — да 2 снежня.

**МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ
БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 11.
■ Пастаянная экспазіцыя.

**МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раэлінаў".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".

г. Мінск, вул. Казінца, 117
(будынак кінастатра "Электрон").
Тэл.: +37529 123 60 53.
■ Атракцыён "Стужачны лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квэст".

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ
КУЛЬТУРЫ**
г. Мінск, Музычны зав., 5.
Тэл.: 220 26 67.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях";
■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст.".

**ГАСЦІЁЎНА
УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА**
г. Мінск, вул. Старавераская, 14.
Тэл.: 286 74 03.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава ўласнай калекцыі "Мінскі фарфор з бабулінага серванта" — да 21 кастрычніка.
■ Выстава вінтажнай музычнай апаратуры з калекцыі Алега Цёмкіна "Ад грамафона да смартфона" — з 27 кастрычніка да 2 снежня.
■ Майстар-класы:
■ Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы ацёркавага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
БЕЛАРУСКАГА КІНО**
г. Мінск, вул. Сявядлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.
■ Пастаянная экспазіцыя.

**БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**
г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8.
Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.
Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз., — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Сяргей Вайцяхоўскі. Генерал дзвюх армій" — да 18 лістапада.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-
КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-
ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"**
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Чэрыць стагоддзі", прысвечаная юбілею Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж".
■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.
■ Сектар экскурыйнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейска, 1.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Персанальная выстава Мікалая Хомчыка "Восеньскі

дывертысмент" — да 15 лістапада.
Ратуша
Вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Квэст "Выхадкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.
Выставачная зала "Libra"
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 37
■ Міжнародная выстава "Недзе на захад ад Мінска... Паўсядзённае жыццё Заходняй Беларусі 1920 — 1930 гг." (сумесна - з Нацыянальнай бібліятэкай Рэспублікі Беларусь, Музеям Крэсла і замлі Астроўскай (Польша) — да 31 студзеня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Таэатрылізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гоці да Пяне Каханку".
■ Квэст "Белы слон".
■ Дзіцячая таэатрылізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Музейныя заняткі.
■ Музейная фотопляцоўка.
■ Выстава Гедэрта Эліаса "Мае жыццё — жываліс" — да 30 лістапада.

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА**
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:

- "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
- Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.
- Часовая экспазіцыя Анатоля Александровіча "Родныя вобразы" — да 19 лістапада.
- Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
- Таэатрылізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
- Музейныя майстар-класы і заняткі.
- Мультымедыіны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
- Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
- Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра".
- "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
- Вішыванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей!"

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ**
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.
■ Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей
■ "Хлопчык і лётчык", галаграфічны тэатрам.
■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".
■ Выставачны праект шасці

музейў з пяці краін
"Шляхамі мовы і літаратуры", прымаркаваная да Гога еўрапейскай культурнай спадчыны — да 27 кастрычніка.

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
ГОРАДА МІНСКА**
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10.
Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

**ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ
ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ
Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА**
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10.
Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыя:

- "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва".
- Выстава дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва "Пад знакам вагаў".
- Валянціны Іваньковай — да 26 кастрычніка.
- МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА
г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Мастак. Грамадзянін. Герой".
- Прысвечана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
- "Мінск губернска. Шляхецкі побыт".
- Выстава аўтарскага мастацкага тэкстылю Веры Білічковай і Любові Кірылавай "З Верай і Любові" — да 21 кастрычніка.
- Выстава "Арганы".
- Еўрапейская спадчына Беларусі" — да 28 кастрычніка.
- Выстава "Музы ў страі" — да 18 лістапада.

**МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ
РАТУША**
г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.
Выставачныя праекты:
■ "Мінск у гістарычных прасторах. Картаграфічны кабінет".
■ "Мінск сярод сяброў. Гарад-пабрацімы сталіцы Беларусі".
■ "Археалагічны арэфакты ў XII — XIX стст."

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРТНАЯ"
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.
Тэл.: 321 24 30.
■ "Сані - вазок; каляска - брычка; карэта - вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
■ Виртуальная гульнія "Карэты майстар".

**ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ
КОННАЯ ЧЫГУНКА"**
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.
■ Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава жываліс і арт-аб'ектаў Ганны Сілівончык і Васіля Пешкуна
■ "Куды плывуць аблокі" — да 21 кастрычніка.

**ПА ПЫТАННЯХ
РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ
Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"**

звяртайцеся
па тэлефоне
+ 375 17 286 07 97
і па тэлефоне/факсе
+375 17 334 57 41
альбо пішыце
на электронны адрас
kultura@tut.by!

**ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА
СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА
КОМПЛЕКСУ**
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10.
Тэл.: 285 18 86.
Экспазіцыя:
■ "Кола часу" — прадметы гарадскай і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.
Тэл.: 321 24 30.
■ Пастаянная экспазіцыя.

**АРТ-ГАСЦІЁЎНА
"ВЫСОКАЕ М'СТА"**
г. Мінск, вул. Герцына, 2а.
Тэл.: 321 24 30.
■ Выстава Уладзіслава Куфко
■ "Ныры ў акварыум" — да 4 лістапада.

**ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ**
г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.
Тэл.: (8-0154) 53 50 64.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Прырода Лідчыны".
■ "Сучаснае мастацтва краю" (жываліс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).
Выставы:
■ Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашэра".
■ "Вядзенне пачатак мы ад Гедыміна...".
■ Мемарыяльны пакой Вялічана Таўляя.
■ Выстава са збору А.Фішбайна
■ "Рачы побыту канца XIX — пачатку XX стст.".
■ Музейна-вобразная зала "Хрушчова 60-х".
■ Выстава "Вайны свяшчэнныя старонкі".
■ Выстава "Надзейны шчыт краіны".
■ Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт".
■ Выстава "Жыве мая ліра нанова!"

**ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА
У НАВАГРУДКУ**
г. Навагрудак, вул. Леніна, 1.
Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).
■ Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
■ Пастаянныя выставы:
■ "Свято кухні Міцкевічаў";
■ "Малюнк сельскага жыцця";
■ "Пан Тадэвуш" праз час і нагоды".

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"
г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1.
Тэл.: 327 26 12.
■ Выстава мастацкай керамікі "Арт-Дабрыня" кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва БДУКІМ — да 29 кастрычніка.
■ Выстава "Абразы і час" іканапіснай майстэрні Віктара Доўнара ІКОНІЦЕ — да 29 кастрычніка.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.
■ "Восеньскі Салон з Белгаспрамбанкам" — да 4 лістапада.

ТЭАТРЫ

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР
ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1.
Тэл./факс: 334 11 56.

- 20 — "Саламея" (опера ў 2-х дзеях з харэаграфічным пралагам) Р.Штрауса. Прэм'ера.
- 21 — "Дзюймовачка" (балет у 3-х дзеях) А.Хадоскі (спектакль Балетнай школы Вежнавец у рамках праграмы "Дзень — дзецем"). Пачатак ад 11-й.
- 21 — "Дон Кіхот" (балет у 3-х дзеях) Л.Мінкуса. Пачатак а 18-й.
- 23 — Канцэрт "Шэдэўры рускай музыкі". Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.

**ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
"РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ
ДРАМАТУРГІІ"**

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 334 60
■ 20 — "Два чароўныя парасоны" (казка для дзяцей і дарослых) Г.Х.Андэрсена. Пачатак ад 11-й.
■ 20 — "Партрэт" (трагіфарс паводле апавесці М.Гогаля).

Гастролі тэатра "3 вуліцы Руж" (Кіўшчына, Рэспубліка Малдова)
■ 21, 22 — "Чароўнік Ізумруднага горада". Пачатак ад 11-й.
■ 21 — "Кветкі для Элджэррона" Д.Кіза.
■ 22 — "Аўтобус" (трагікамедыя).

- 23 — "Ліфт" (хроніка аднаго злычэства) Ю.Чарняўскай.
- 24 — "А ці будзе заўтра" ("7 дзён без антракту") Д.Багаслаўскага.
- 25 — "Тры Жызэлі" (драма) А.Курэйчыка.
- 26 — "Беларусь. Дыдактыка" (праект з удзелам народнай артысткі Рэспублікі Беларусь Тацяны Мархель). Прэм'ера.
- 27 — "Гісторыя двух сабак" (спектакль для дзяцей і дарослых) Я.Конева. Пачатак ад 11-й і а 14-й.
- 28 — "Адамавы жарты" (камедыя) С.Науменка.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКАЙ ТЭАТР "ЛЯЛКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 21, 27 — "Казкі пра казку" (паводле твораў беларускай мастацкай Ганны Сілівончык). Прэм'ера. Пачатак ад 11-й.